

Brūno Kalniņš

Kas un kā
valda
šodienas Latvijā?

PBLA

PASAULES BRĪVO LATVIEŠU APVIENĪBA

Stokholmā 1978. gadā

B, L, O

93-3

815

dūlēt

2
9

Brūno Kalniņš

Kas un kā valda šodienas Latvijā?

PBLA

PASAULES BRĪVO LATVIEŠU APVIENĪBA

Stokholmā 1978. gadā

80

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~95-16.137~~ 0304091958

Printed in Sweden
Modin-Tryck AB
Stockholm 1978

Saturs

Priekšvārds	5
Kas valda šodienas Latvijā?	7
Latvijas komunistiskā partija	8
LKP aparāts	11
Centrālās komitejas birojs un sekretāriāts	12
Partijas kongress un Centrālā komiteja	14
LKP vietējās organizācijas	15
Kas un kā vada partiju?	16
Kā Maskavas politbirojs un sekretāriāts vada LKP	18
Latvijas PSR 1978. gada konstitūcija	19
Augstākā padome	22
Augstākās padomes prezidijs	23
Ministru padome	25
Valsts varas vietējie organi	27
Maskavas centrālās varas noteicēja loma	28
Kas un kā organizē krievu iepludināšanu Latvijā?	30
LKP vadības metodes un veidi	32
Neīstas un nebrīvas vēlēšanas	33
Latvijas PSR — propagandas valsts	34
Latvijas PSR — policejiska represiju valsts	36
Padomju Latvija nav sociālistiska valsts	40
Literātūra par Latvijas PSR	43

43	1. izdevums par Latvijas PSR
40	Latvijas PSR un sociālistiskā valsts
36	Latvijas PSR — politiskā represījā valsts
34	Latvijas PSR — pārspēkains valsts
33	Latvijas un nepatērīgā valsts
32	Latvijas valdības mērķis un veidi
30	Kas un kā organizē Latvijas republikāņu Latvijas?
28	Latvijas centrālās valsts nodaļas jomā
27	Valsts valsts valsts organizācija
25	Ministru padome
24	Augsnes padome prezidija
23	Augsnes padome
19	Latvijas PSR 1973. gada komisija
18	Latvijas pilsētu un apdzīvotās vietās
18	Kas un kā valsts organizācija
15	Latvijas PSR organizācija
14	Latvijas padome un Centrālā komisija
13	Centrālās komisijas jomā un struktūra
11	Latvijas PSR
8	Latvijas komunistiskā partija
7	Kas valsts Latvijas Latvijas
5	Priekšvārds

Latvijas PSR
 1973. gada komisija
 1973. gada komisija

Priekšvārds

Šī darba uzdevums ir sniegt īsā un koncentrētā veidā pārskatu par šodienas Latvijas politisko iekārtu un reizē ar to analizēt, kas šodien faktiski valda Latvijā un kādas metodes lieto, lai īstenotu valsts varu.

Esmu izlietojis pieejamo padomju un ārzemju literatūru un presi, kā arī tiešu informāciju no Latvijas. Šis darbs uzskatāms kā turpinājums maniem agrāko gadu rakstiem par šo jautājumu, kas iespiesti Austrālijas Archīvā (1971), Vācijas Acta Baltica (1975) un AABS žurnālā Journal of Baltic Studies (1977) ASV.

Šai brošūrai ir trīs mērķi. Vispirms, sniegt datus par Latvijas PSR valsts iekārtu un komunistu partijas varu, kā arī to kritisku vērtējumu, kas noderētu visiem Latvijas apmeklētājiem, sevišķi mūsu jauniešiem. Viņi varētu iepazīties ar šo brošūru pirms braukšanas uz Latviju, kas dotu plašāku iespēju labāk izprast patiesos apstākļus dzimtenē.

Tikai iepriekš informējoties par ārzemju latviešiem maz pazīstamajiem politiskajiem apstākļiem apspiestajā dzimtenē, varam nedaudzajās dienās, kas tiek piešķirtas Latvijas apmeklētājiem, pareizi uztvert turienes dzīves īstenību, kas tik ļoti atšķiras no rietumu demokrātijām, kurās dzīvojam. Šī brošūra tāpat domāta kā īsa un viegli pārskatāma rokasgrāmata par šodienas Latviju.

Otrkārt, kāds skaits no tās aizies arī uz dzimteni un to lasīs daļa tautiešu Latvijā. Lai šīs rindas tad noder politiskām pārdomām un nacionāli demokrātiskās stājas stiprināšanai!

Treškārt, ceru, ka daudzie latvieši visos kontinentos, kas dažādu apstākļu dēļ neapmeklēs okupēto Latviju, bet tomēr grib tuvāk sekot dzimtenes tagadējai attīstībai, at-

radīs šinī brošūrā faktisko pārskatu un politisko analīzi, kas nepieciešama apstākļu labākai izpratnei.

Beidzot jāpiezīmē, ka šī pārskata pamatā ir pētījumi politiskās zīmātnes laukā, kuriem esmu nodevies 30 gadus.

Stokholmā, 1978. g. pavasarī

Brūno Kalniņš

Kas valda šodienas Latvijā?

Krievu okupācijas un padomju varas primārais balsts ir Latvijas komunistiskā Partija (LKP). *Partija* un tās visu aptverošais aparāts ir vienīgais noteicošais faktors šodienas Latvijā. Ar šī varas instrumenta palīdzību funkcionē komunistiskā diktatūra.

Padomju Latvijas (LPSR) konstitūcija, likumi, dekrēti, valsts centrālie un vietējie organi, tiesas un politiskā policija (KGB), arodbiedrības un visas organizācijas, prese, radiofons un televīzija, teātri, kinematografi un kultūras iestādes, skolas un augstskolas, zinātņu akadēmija ar tās institūtiem, kā arī bruņotie spēki, visi ir pakļauti partijas vadībai un kontrolei. Pētījot šo pakļautību un tās veidus, varam noskaidrot, kā *faktiski* funkcionē diktatūra Latvijā. Tas sevišķi svarīgi tāpēc, ka Latvijā un visā Padomju Savienībā konstitūcijai un likumiem daļēji ir tikai deklaratīvā nozīme, jo šie tiesiskie akti praksē netiek pildīti, bet tiesas nav neatkarīgas un politiskā policija bieži fabricē nepatiesas apsūdzības.

Līdz šim jautājums, kā praksē funkcionē padomju iekārta Latvijā, ir vēl nepietiekoši pētīts. Trimdas politiskie zinātnieki un juristi līdz šim snieguši maz pētījumu šinī nozarē. Dažkārt ir dzirdēts iebildums, ka tas nebūtu nepieciešams, jo lielajās valodās esot daudz darbu par Padomju Savienības politisko iekārtu un Latvijas apstākļi no tās neatšķiroties. Šis iebildums ir tikai daļēji pamatots, jo latviešu lasītājam nepieciešama informācija un analīze tieši par Latviju, par kuru lielajos darbos atrodamas tikai dažas rindas. Turklāt par Ukrainas problēmām ir vairāki patstāvīgi pētījumi, kas lieku reizi pierāda, ka tādi vajadzīgi arī par varas problēmu Latvijā. Bez tam jāievēro arī, ka šie lielie darbi rakstīti politisko zinātņu pētniekiem un studentiem un ir maz piemēroti plašām latviešu lasī-

tāju aprindām. Mūsu jaunatne un daudzie Latvijas apmeklētāji nelasa šos darbus, un tāpēc viņiem bieži trūkst elementāru zināšanu par šodienas Latvijas politisko un tiesisko iekārtu. Līdz ar to, nonākot dzimtenē vai ārzemēs pārrunās ar padomju doktrīnās pamatīgi sagatavotiem komunistiem, viņi nav spējīgi diskutēt un atspēkot Rīgas propagandistu nepatiesos apgalvojumus. Ar skaļiem saukļiem un asiem uzbrukumiem šinī laukā nekas nav sasniedzams, ir nepieciešama laba faktisko apstākļu pazīšana. Tāpēc jāzina, kas un kā *īstenībā*, bet ne teorijā, valda Latvijā. Beidzot jācer, ka tie šīs brošūras eksemplāri, kas pa dažādiem ceļiem nonāks dzimtenē, netiks uzskatīti par kādu „polītisku diversiju”, bet palīdzēs kritiskai latviešu jaunatnei veidot savu nacionālo un demokrātisko stāju šodienas svarīgākajā jautājumā.

Latvijas komunistiskā partija

Kas tad nosaka LKP vadošo lomu Latvijā?

Tā leģitīmēta 1977. g. PSRS konstitūcijas 6. pantā, kur deklarēts, ka komunistiskā partija ir „padomju sabiedrības vadošais un virzošais spēks, tās politiskās sistēmas, visu valsts un sabiedrisko organizāciju kodols”. Savukārt partijas statūtu 12. pants nepārprotami nosaka, ka partijas uzdevums ir „vadīt padomes, arodbiedrības, komunistisko jaunatnes savienību, kooperāciju un pārējās sabiedriskās organizācijas, kā arī presi, radiofonu, televīziju, kultūras un izglītības iestādes”.

Tas ir viens no Ļeņina pamatuzskatiem, ka partijai jāvada valsts un visas organizācijas. To tagad pauž visādās variācijās arī komunistu juristi Latvijā, to māca skolās un augstskolās. L. Birziņa, piemēram, uzsver savā universitātes mācības grāmatā, ka komunistiskās partijas vadošā loma ir „visas padomju celtniecības stūrakmens, svarīgākais pamatnoteikums, augstākais princips”. Viņa arī paskaidro, ka padomes taisa savus lēmumus saskaņā ar partijas organizācijām, uzsver, ka padomju darbības plānus izstrādā uz partijas vadošo lēmumu pamata, un atzīst, ka padomes akceptē partijas kongresu un centrālās komitejas lēmumus kā savu „darbības programmu”.

Kā zināms, Latvijā nav politisku brīvību un partijas ar pretkomunistiskiem uzskatiem netiek atļautas. *LKP ir vienīgā partija*, kas netraucēti var darboties. Kopš 1945. g. visa valsts vara faktiski atrodas tās rokās.

Šinīs ilgajos gados, kas jau krietni pārsniedz neatkarīgās Latvijas posmu, partija izaugusi no nelielas grupas par lielu organizāciju. Šo attīstību varam vērot no sekojošiem datiem.

LKP biedru skaits

Gads	Biedri	Gads	Biedri
1945	2 800	1969	117 662
1946	10 987	1971	127 753
1952	42 030	1976	143 000
1964	88 168	1977	147 000

Šīs tabulas biedru skaitā iekļauti arī partijas kandidāti. LKP jauno biedru rekrutēšanas politika ir uzmanīga. Partijas vadība nevēlas pārāk lielu biedru pieplūdumu, bet liek taisīt stingru izlasi. Patiesībā partija pati (pirmorganizācijas birojā) izlemj, ko aicināt iestāties par biedru. Pēc partijas vadības instrukcijas jāaicina labākie un izcilākie darbinieki katrā darba vietā, bet ne visi, kas karjēras vai drošības dēļ grib kļūt par vienīgās un valdošās partijas biedriem. Protams, ka padomju diktatūras apstākļos, kas tagad valda Latvijā, tikai rets latvietis uzdrošinās atteikties no „augstā goda” kļūt par partijas biedru.

LKP biedru sastāvu šodien var sadalīt *trīs lielās grupās*. Viena daļa ir karjēristi, kas citādi nevar tikt „uz augšu”, bet kas patiesībā ir maz ieinteresēti par politiskiem jautājumiem. Otra daļa ir pārliecināti komunisti, kas atzīst šodienas Maskavas politiku arī nacionālajā jautājumā par pareizu. Trešā grupa ir neapmierinātie komunisti, kas nepiekrīt pārkrievošanai un krievu iepludināšanai Latvijā un gribētu iegūt lielāku patstāvību Padomju Latvijas valsts un partijas organiem. Šos cilvēkus varam apzīmēt par *nacionālkomunistiem*. No šīm aprindām nāca 1958—1959. g. „berklavieši” un 1971. gadā 17 latviešu komunistu vēstules autori, kas skarbi kritizēja krievu šovinisma garā īstenoto LKP vadības atbalstīto Maskavas politiku

Latvijā. Šī komunistu daļa orientējās uz Itālijas, Francijas un Spānijas komunistu partijām, kas pēdējos gados cenšas ieturēt zināmu patstāvību un dažkārt kritizē disidentu vajāšanas Padomju Savienībā un Austrumeiropā. Atgādināsim, ka, piemēram, franču kompartijas laikraksts *L'Humanité* protestēja pret Rīgas spaīdu darbu noņemšanu.

Jāatzīmē, ka aizritējušos 33 gados LKP sociālais sastāvs ir radikāli mainījies un pielīdzinājies Krievijas apstākļiem. Ja neatkarīgās Latvijas laikmetā (1918—1940) LKP biedru vairums bija radikāli strādnieki, kas loloja ilūzijas par Padomju Savienību kā „strādnieku valsti”, tad tagad *strādnieki LKP ir mazākumā*. Pēdējie, 1978. g. Brežņeva minētie statistiskie dati par partijas sociālo sastāvu visā Padomju Savienībā (par Latviju atsevišķi vairs npublicē) uzrāda, ka tikai 41 % no partijas biedriem bijuši strādnieki, pie kam šinī skaitā ietverti arī brigādieři, kas būtībā nav strādnieki, bet darba vadītāji. Kolchoznieku bija tikai 14 %, pie kam arī šis skaits mākslīgi paaugstināts, jo tanī ietilpināti arī agronomi, zootehniķi, tehniķi un citi speciālisti, kas nekādā gadījumā nav uzskatāmi par zemniekiem. Toties, gadiem ejot, ir stipri pieaudzis kalpotāju (iestāžu un uzņēmumu darbinieku) un inteliģentu skaits. Šo aprindu cilvēki 1973. g. deva 44,6 % biedru, pārsniedzot strādnieku skaitu. Turklāt jāievēro, ka 72 % no komunistiem kalpotājiem bija partijas aparāta vīri, organizāciju, iestāžu un uzņēmumu vadītāji un labi atalgotie zinātnieki, rakstnieki un mākslinieki. Šie ļaudis kopā ar strādniekiem — brigādieřiem un kolchozu vadošo personālu sastāda tagadējo padomju vidus- un virsšķiru ar augstām algām, prēmijām un dažādām citām privilēģijām.

Tātad šodienas LKP nav vairs strādnieku partija, bet tur *pārsvarā ir vidus- un virsšķiras cilvēki*, kuŗu saimnieciskās intereses nekādā gadījumā nesakrīt ar strādnieku interesēm. Tā ir padomju birokrācija, kas šodien ir noteicošais elements LKP. Nevis Latvijas strādnieku šķira, bet gan pavisam citu sociālu slāņu piederīgie tagad ir partijas biedru vairums. Kaut gan LKP sevi arvien vēl dēvē par marksistisku-ļeņinisku partiju, tās sociālais sastāvs ir krasā pretrunā ar Kārļa Marksa mācību.

LKP aparāts

Iztirzāsim tagad svarīgo jautājumu, kā *praksē partija vada valsti un sabiedrību*? Kādas darba metodes un konkrētus līdzekļus LKP lieto, lai noteiktu un pārraudzītu visas Latvijas dzīves nozares? Kā ir izbūvēts partijas aparāts, kam šīs funkcijas uzticētas?

Vispirms jākonstatē, ka partijas organizātoriskā struktūra pilnīgi saskan ar valsts varas organu uzbūvi. Tās ir divas piramidas ar vienādu skaitu pakāpienu. Uz katra pakāpiena atrodas viena partijas iestāde un tai atbilstošā valsts iestāde. Katra valsts iestāde un padome ir pakļauta savas pakāpes partijas komitejai. Šī LKP komiteja vada „savu” valsts organu. Šo pārraudzības darbu katra LKP komiteja īsteno ar sava aparāta palīdzību, jo pie katras komitejas darbojas vairākas nodaļas ar lielāku skaitu labi atalgotu partijas ierēdņu, t.s. *aparačiku* (aparāta vīru), kurus vada komitejas sekretāri.

Šis partijas un valsts varas organu *paralēlisms* iedarbojas ļoti efektīvi: visas valsts varas iestādes un masu organizāciju valdes saņem partijas lēmumus un norādījumus, un pēc tam partijas komitejas ar savu aparātu neatlaidīgi pārbauda, vai partijas direktīvas ir īstenotas.

Kādi tad ir partijas organi, kas dažādos līmeņos un pakāpēs vada partijas un tai pakļauto padomju un masu organizāciju darbību? To rāda sekojošā tabula:

Kompartijas organi

Padomju Savienības Komunistiskās partijas Centrālkomitejas (CK)

polītibirojs (14 locekļu) un 10 sekretāru *Maskavā*

Ģenerālsekretārs L. Brežņevs

Latvijas Komunistiskās partijas CK birojs (11 locekļu) un 5 sekretāri *Rīgā*

Pirmais sekretārs Augusts Voss

LKP Centrālā komiteja — 139 locekļi

7 lielāko („republikāniskās pakļautības”) pilsētu komitejas, to biroji un sekretāri

32 rajonu komitejas (26 lauku, 6 Rīgas pilsētas rajonos), to biroji un sekretāri

49 pilsētu komitejas, to biroja un sekretāri

3778 pirmorganizācijas darba vietās, to biroji un sekretāri

Centrālās komitejas birojs un sekretāriāts

Kā redzams, Padomju Latvijā partijas augstākā iestāde ir *LKP Centrālās komitejas (CK) birojs*, kas 1977. g. aptvēra 11 locekļus un 3 kandidātus, kuŗus ievēlē Centrālā komiteja. Kandidāti piedalās biroja sēdēs, bet viņiem nav balsstiesību. Šie 14 komunistu vadoņi ir *īstie valdnieki šodienas Latvijā*, protams, tanī apmērā, cik to atļauj LKP pakļautība Maskavas politbirojam.

Patiesībā LKP CK biroja vēlēšanas ir tikai formāla lieta, jo faktiski biroja locekļus vienmēr visās nekrievu republikās izrauga pēc viena un tā paša šablona. CK birojā jāietilpst republikas augstākajām amatpersonām *ex officio*, un citus tur nekad neievēlē. Turklāt ievēlējamo amatpersonu saraksts ir viens un tas pats visās vēlēšanās.

Tādā kārtā Latvijas KP CK birojā ietilpst visi pieci CK sekretāri: Augusts Voss, I. Strelkovs, Imants Andersons, Ēriks Auškaps un Vitalijs Čems, ministru padomes priekšsēdis Jurijs Rubenis, viņa divi vietnieki Rūdolfs Verro un Ēriks Pētersons, valsts kontroles komitejas priekšsēdis Elmārs Bēmanis, Augstākās padomes prezidija priekšsēdis Pēteris Strautmanis un Baltijas kaŗa apgabala pavēlnieks, ģenerālpulkvedis Aleksandrs Majorovs.

No 11 centrālās komitejas biroja locekļiem ir tikai divi *latvieši* (Strautmanis un Andersons), bet pieci ir Krievijas latvieši jeb t.s. „senči” (Voss, Bēmanis, Auškaps, Pētersons un Čems), trīs ir krievi (Jurijs Rubenis, Majorovs un Strelkovs) un viens pārkrievots igauņis no Baškīrijas (Verro), kas gan pats uzdodas par latvieti.

CK biroja kandidāti ir *trīs*, viņiem tiesības piedalīties sēdēs, bet nav balsstiesības. Šie trīs 1978. g. bija: Latvijas KGB (polītiskās policijas) priekšnieks ģenerālmajors Longins Avdjukevičs, arodsavienību Latvijas republikāniskās padomes priekšsēdis Augusts Zitmanis un agrākais partijas Rīgas pilsētas komitejas pirmais sekretārs „sencis” Boriss Pugo.

Centrālās komitejas biroja izpildu organs, kam ļoti svarīga nozīme, ir *CK sekretāriāts*, un tanī ietilpst pieci sekretāri.

Pirmais sekretārs un augstākais varasvīrs Latvijā ir 60 gadus vecais *Augusts Voss*. Viņš ir Krievijas latvietis,

kas dzimis un audzis Sibīrijā un līdz 1945. g. nekad Latvijā nav bijis. Viņš savas runas saka krievu valodā. Voss darbojies Toboļskas un Tjumeņas apgabalos, bijis skolotājs, bet kara laikā politiskais komisārs armijā. Pēc 1945. g. komandēts uz Latviju un tad visu laiku darbojies LKP CK aparātā, bet 1966. gadā tika ievēlēts par CK pirmo sekretāru.

Vosa pirmais priekšgājējs bija neatkarības gadu nelegālists Jānis Kalnbērziņš (1940—1959), ko atcēla par nepietiekošu „modrību” pret berklaviešiem. Viņam sekoja *Arvids Pelše* (1959—1966), kas bija krieviskāks par krieviem un ko latvieši apzīmēja par „dzelteno nāvi”. Viņš bija ierosinājis pārdēvēt Rīgu par Gagaringradu, bet tas pat Maskavas politbirojam bija izlicies par pārspīlētu gājieni un tāpēc noraidīts. Kopš 1966. g. A. Pelše ir pārcelts uz Maskavu un ievēlēts PSKP politbirojā, kur viņš ar saviem 79 gadiem ir vecākais loceklis. Atzīmējams, ka šis vecais staļinietis ir turīga Bauskas apriņķa lauksaimnieka dēls, 1915. g. devies uz Krieviju un Latvijā atgriezies pirmās padomju okupācijas laikā. Viņa brālis pēc kara izceļoja uz ASV.

Kopš 1959. g. CK otrais sekretārs arvien ir bijis krievs, atkomandēts no Maskavas un tad LKP CK plēnumā „ievēlēts” šinī amatā, kaut arī sākotnēji nemaz nebūdams CK loceklis. Šie krieviskie otrie sekretāri arvien ir bijuši galvenie LKP kontrolieři un vadītāji, pret viņu gribu Rīgā Centrālkomiteja nekad neko nav iespējusi darīt. Atzīmējams, ka viņi nerunā latviski un vāji pārziņa Latvijas apstākļus.

Pirmais krievs, kas nāca par otro sekretāru, bija Ivans Lebedjevs (1959—1963). Viņam sekoja, piecpadsmit gadus būdams noteicējs CK, pārkrievotais ukraiņis Nikolajs Belucha, ko 1978. g. atvietoja ar *I. Strelkovu*, Latvijā nevienam nezināmu Maskavas CK aparāta vīru. Raksturīgi, ka Latvijas komunistiskā prese nesniedza par viņu nekādas biografiskas ziņas.

Pārējie trīs sekretāri ir Imants Andersons, kas pārziņa ideoloģisko darbu, Ēriks Auškaps — rūpniecību un Vitalijs Čems — lauksaimniecību. Viņiem pakļautas katram vairākas CK aparāta nodaļas.

CK nodaļas un viņu vadītāji 1978. gadā bija šādi: 1) partijas organizātoriskā darba nodaļa (B. Tretjakovs), 2) propagandas un aģitācijas nodaļa (L. Freibergs), 3) zinātnes un mācības iestāžu (J. Mikulāns), 4) kultūras (A. Goris), 5) ārzemju sakaru (V. Laukmanis), 6) rūpniecības un transporta (V. Leonovs), 7) vieglās un partijas rūpniecības (A. Eglītis), 8) celtniecības un pilsētu saimniecības (N. Dorofejevs), 9) lauksaimniecības (A. Briļš), 10) tirdzniecības un sadzīves pakalpojumu (V. Sprūde), 11) administratīvo organu (Š. Aņisimovs) un 12) vispārējā nodaļa (A. Laudams), bet par LKP CK lietu pārvaldnieku darbojās A. Zile. Šis uzskaitījums rāda, ka faktiski *visas* valsts dzīves nozares ir partijas aparāta vadītas un kontrolētas.

Partijas kongress un Centrālā komiteja

Visas šīs LKP amatpersonas, tās aparāta vīrus, ievēlēja partijas Centrālā Komiteja (CK), kuŗu savukārt ievēlēja LKP kongress. Pēdējais, XXII kongress notika Rīgā 1976. gada janvārī. Tas ievēlēja 139 CK locekļus un 63 to kandidātus.

CK faktiski uzskatāma par sava veida partijas padomi, kas pulcējas tikai pāris reizes gadā, lai noklausītos CK sekretāru un citu biroja locekļu referātus par kādu visai Padomju Savienībai aktuālu jautājumu, kas pa lielākai daļai jau iepriekš iztirzāts un izlemts Maskavas CK plēnumā. Rīgas CK plēnumu gaitu presē atreferē ļoti īsā veidā. Nav vēl piedzīvots, ka plēnumā pārrunātu un kritizētu partijas vispārējo politiku. CK plēnums apstiprina, parasti bez debatēm, pārmaiņas biroja un sekretāriāta sastāvā. Pēdējā laikā svarīgākā no tām bija A. Drīzuļa atcelšana no CK ideoloģiskā sekretāra vietas 1976. g.

Praksē pašai Centrālkomitejai ir mazāka nozīme nekā tās birojam un sekretāriātam, kas to vada. CK plēnumi faktiski ir vieta, kur partijas vadība pasludina svarīgākos lēmumus un ievada politiskas kampaņas, lai tos īstenotu.

LKP vietējās organizācijas

Partijas vietējās organizācijas ir vispirms 32 *rajonu* organizācijas: 26 provincē (lauku rajoni) un 6 Rīgā (pilsētas rajoni). Septiņu lielāko, t.s. „republikāniskās pakļautības” pilsētu — Rīgas, Liepājas, Ventspils, Jelgavas, Jūrmalas, Daugavpils, Rēzeknes — organizācijas tiesībās pielīdzinātas rajonu organizācijām. Latvijas pārējo 49 pilsētu organizācijas ietilpst sava rajona organizācijā un pakļautas tās vadībai.

Rajonu un pilsētu organizācijas darbu vada rajonu komitejas, šodienas Latvijā uz vietām svarīgākās iestādes. Katras komitejas darbu vada trīs sekretāri, pie kam arī šeit noteicošais stāvoklis parasti ir pirmajam sekretāram. No 32 rajonu komiteju pirmajiem sekretāriem 9 ir krievi (1978), bet 26 rajonu komitejās krievi ir otrie sekretāri, un viņu rokās daudzos gadījumos ir faktiskā vadība. No Latvijas lielpilsētām Daugavpilī, Rēzeknē un Jūrmalā pirmais sekretārs ir krievs. Ir tikai sešas rajonu komitejas, kur pagaidām visi trīs sekretāri ir latviešu komunisti, tās ir — Valmieras, Cēsu, Limbažu, Dobeles, Saldus un Talsu rajonu komitejas.

Rajonu un pilsētu komitejām ir savi biroji, kuŗos visur pēc viena un tā paša šablona ietilpst vietējie varasvīri. Rajonu komitejām līdzīgi CK ir savas nodaļas, t.i. savs vietējais partijas aparāts. Rīgas pilsētas komitejai ir astoņas šādas nodaļas, citur skaits mazāks. *Rīgas komiteju*, kas ir svarīgākā partijas iestāde pēc CK, vada četri sekretāri: viens pirmais, viens otrais un divi pārējie sekretāri. Pirmais sekretārs 1978. g. bija 48 g. vecais inženieris *Jānis Vagris*, latvietis, kas agrāk bija partijas sekretārs Jelgavā, tad Liepājā, bet vispēdīgi LKP CK rūpniecības un transporta nodaļas vadītājs. Otrais sekretārs ir krievs A. Karcevs, bet abi pārējie sekretāri viens krievs un viens „sencis”. Rīgas pilsētas komitejai pakļautas piecas rajonu komitejas dažādās pilsētas daļās.

Partijas zemākās vienības ir 3778 *pirmorganizācijas*. Lielāko pirmorganizāciju darbu vada viņu komitejas vai biroji, bet mazākajās ievēlē tikai sekretāru. Visās lielajās un mazajās pirmorganizācijās sekretārs ir tās darba vadītājs, kuŗa rokās ir faktiskā noteikšana visās lietās.

Atzīmējams, ka pretēji rajonu un pilsētu organizācijām, kas dibinātas uz teritoriālā principa un aptver visas viņu teritorijā ietilpstošās organizācijas, pirmorganizācijas ir uzbūvētas pēc ražošanas principa. Tās apvieno LKP biedrus, kas strādā vienā un tai pašā darba vietā, neatkarīgi no viņu dzīves vietas. Partijas statūti piešķir pirmorganizācijām tiesību kontrolēt administrācijas rīcību savās darba vietās — rūpniecības un lauksaimniecības uzņēmumos. Faktiski šo kontroli izdara pirmorganizācijas sekretārs.

Kas un kā vada partiju?

Partijas statūti paredz vēlēšanu kārtību visām partijas iestādēm. Pirmorganizācijas ievēlē savu vadību un delegātus uz pilsētas vai rajona konferenci, kas savukārt ievēlē pilsētas un rajona komitejas. Šīs konferences ievēlē arī delegātus uz LKP kongresiem, kas ievēlē partijas centrālo komiteju.

Taču patiesībā nenākas runāt par vēlēšanām vārda īstajā nozīmē. Visās sapulcēs, konferencēs un kongresos vadība iepriekš izstrādā ievēlējamo komitejas locekļu sarakstu, un praksē nav piedzīvoti gadījumi, kad tiktu uzstādīti kādi pretkandidāti. Tādā kārtā visus ievēlētos dažādo komiteju locekļus faktiski nosaka no augšas. Turklāt rajonu un pilsētu komiteju sekretāri jāapstiprina LKP Centrālkomitejai Rīgā, ar citiem vārdiem — neviens partijas vadībai nevēlams cilvēks nekad nevar tikt sekretāra amatā! Tā to nosaka partijas statūtu 49. paragrafs.

Tādā kārtā partijas biedru lielais vairums patiesībā neveda savu partiju. Vēlēšanas ir maznozīmīga demokrātiska fasāde. Kaut gan saskaņā ar statūtiem partijas pirmorganizācijām jāpulcējas reiz mēnesī uz biedru sapulcēm, biedrus tur informē galvenokārt par partijas vadības praktiskajiem lēmumiem un viņi pārrunā, kā labāk uz vietas īstenot vadības lēmumus.

Diskusijas par Maskavas vai Rīgas CK vispārējās politikas pareizību partijā nekad nenotiek. Piemēram, LKP XXII kongresā, kas sanāca 1976. g., piedalījās 662 delegāti, viņi bija ievēlēti pēc normas viens delegāts no 230 partijas biedriem. Lielāko delegātu skaitu deva Rīgas

organizācija — 291 jeb 44 %). Tātad gandrīz *puse LKP biedru dzīvo Rīgā*, un partiju faktiski var apzīmēt par Rīgas partiju. Liepājas organizācija deva tikai 31 deleģātu, bet lauku rajoni katrs tikai kādus 10—12. Lielākā daļa deleģātu (611) bija apbalvoti ordeņiem un medaļām. Ko darīja šie ordeņotie censoņi? Viņi noklausījās CK pirmā sekretāra Vosa CK darbības pārskatu un ministru padomes priekšsēdētāja J. Rubeņa referātu par piecgades (1976—1980) plānu un apstiprināja tos pēc nenozīmīgām un vienmuļām debatēm. Tanīs visi runātāji pēc viena parauga vispirms slavēja partijas CK, bet tad pēc iepriekšējās saskaņošanās ar CK sekretāriātu izteica mazliet uzmanīgu kritiku nepolītiskās lietās, piemēram, ceļot iebildumus pret birokratiskiem trūkumiem un nepietiekamu partijas vadības lēmumu izpildīšanu no dažu ministriju un citu padomju iestāžu puses. Pēc tam ordeņotie deleģāti ievēlēja CK tādā sastāvā, kā to bija paredzējis CK birojs, un tad nosūtīja „kvēlu” padevības telegrammu Maskavas CK, apliecinot „PSKP CK, CK politbirojam un personiski ģenerāls sekretāram L. Brežņevam” monolitisku gatavību pildīt „mīlotās kompartijas izstrādātos plānus”. Pēc tam deleģāti devās uz mājām. Līdzīgi, tikai šaurākos apmēros, noris rajonu un pilsētu konferences.

Patiesībā LKP biedru masa padomju diktatūras apstākļos ir tikai palīgierocis partijas vadībai, lai tā varētu pārvaldīt Latviju. LKP vadošais organizatoriskais princips ir stingra partijas disciplīna un zemāko partijas organu absolūta pakļaušanās augstāko organu lēmumiem (statūtu 19. §). Praksē tas nozīmē, ka CK biroja lēmumi un CK sekretāriāta norādījumi Rīgā ir saistoši visai partijai. Tie jāpilda, par tiem nav jādiskutē, un, kas to mēģinātu darīt, tiktu apvainots par disciplīnas pārkāpšanu, tiktu sodīts un pat izslēgts no partijas. Tātad partija pati un visi partijas biedri ir pakļauti partijas vadības diktatūrai. Tāds ir patiesībā t.s. „demokratiskais centrālisms”, sludināts jau kopš Ļeņina laikiem un ierakstīts kā negrozāma norma partijas statūtos. Īstenībā tas ir tikai centrālisms bez jebkāda demokratisma. Runāt par „partijas iekšējo demokrātiju” nav pamata. Patiesībā arī pašiem komunistiem tādas nav, un tas, ko par tādu dēvē, ir tikai demokratiska fasāde bez reālas nozīmes.

Kā Maskavas politbirojs un sekretāriāts vada LKP

LKP ir lielas tiesības, un tās vadība pārvalda Latviju. Taču LKP CK nevar rīkoties patstāvīgi, tā ir pilnīgi pakļauta Padomju Savienības komunistiskās partijas (PSKP) vadībai — Maskavas politbirojam un tā sekretāriātam, kas to nepārtraukti uzrauga. LKP ir PSKP sastāvdaļa, tā nav atsevišķa Latvijas partija. *Viņai nav pat savas programmas un statūtu*, tā darbojas pēc PSKP programmas un statūtiem, ko pieņēma 1961. gadā. Pēc PSKP statūtiem Latvijas kompartija pielīdzināta tiesībās krievu partijas apgabala organizācijām. LKP ir tikpat maz tiesību kā, piemēram, kādai Pleskavas vai Novgorodas apgabala organizācijai.

PSKP statūti nosaka „augstāko partijas organu lēmumu neapšaubāmo obligātumu zemākām partijas organizācijām” (19. §). Tas praksē nozīmē, ka šodienas Latvijā tik svarīgais LKP CK birojs Rīgā ir pilnīgi pakļauts PSKP CK politbirojam un tā sekretāriātam Maskavā. Citiem vārdiem, Maskavas CK sekretāriāts dod rīkojumus un norādījumus LKP CK sekretāriātam Rīgā, kam tie bez ierunām jāpilda. Tā tas faktiski jau vairāk nekā 30 gadus diendienā notiek Latvijā.

PSKP statūti arī nosaka (21. §), ka vietējo jautājumu izlemšanā republikas organizācija (t.i., LKP) ir autonoma tikai tiktāl, ciktāl tās lēmumi nerunā pretim PSKP politikai. Bet PSKP politiku nenosaka mazā LKP, bet galvenokārt politbirojs Maskavā. Šo noteikumu vēl pastiprina Maskavas statūtu 41. paragrafs, kur uzsvērts, ka republikas komiteju uzdevums ir īstenot savā teritorijā PSKP politiku un „organizēt PSKP CK direktīvu izpildīšanu”. Ar citiem vārdiem: Maskava dod direktīvas un Rīgai tās jāpilda.

Bet PSKP kongresos un Maskavas vadošās iestādēs Latvijas KP pārstāvju skaits ir niecīgs vai viņu pat nav nemaz. Piemēram, PSKP XXV kongresā 1976. g. mazā LKP bija pārstāvēta tikai ar 51 delegātu no 5000, un no tiem pašiem 23 bija krievi. Kongresā ievēlētajā CK no 287 locekļiem tikai 4 bija latvieši (A. Pelše, A. Voss, V. Rubenis un V. Liepiņš), bet visi četri ir Krievijas latvie-

ši un trīs no viņiem pastāvīgi dzīvo Maskavā. Svarīgajā Maskavas CK sekretāriātā visi sekretāri ir krievi, tur nav neviena latvieša. Tātad Latvijas komunistiem PSKP vadībā nav ietekmes.

Beidzot jāuzsver, ka jau ilgus gadus *latviešu komunisti ir mazumā Latvijas komunistu partijā*. Lai gan datus par LKP nacionālo sastāvu kopš 1973. gada vairs npublicē, tad tomēr pēc latviešu kopskaita visā PSKP (65 116 jeb 0,4 %) var aprēķināt, ka tikai apm. 41 % no LKP biedriem ir latvieši (60 000 no 147 000 LKP biedriem). Latvija partijas biedru vairums (apm. 59 %) ir krievi, ukraiņi, baltkrievi un citi ieceļotāji — nelatvieši. LKP šodien ir savā vairumā *krievu partija*, un partijas sapulcēs un komitejās sarunu valoda ir krievu. Viss tas, protams, stipri atvieglo Maskavas vadībai pārraudzīt un pārvaldīt LKP. Atzīmējams, ka šinī ziņā apstākļi Latvijā ir daudz sliktāki nekā Igaunijā un jo sevišķi Lietuvā.

Tāda ir Latvijas komunistiskā partija un tās valdošais un labi atalgotais aparāts, ko savukārt vada un pastāvīgi pārrauga Maskavas krieviskā CK un tās organi.

Latvijas PSR 1978. gada konstitūcija

Tagad apskatīsim, kādi ir padomju *valsts varas organi*, kurus partija diriģē.

Viņu uzbūvi nosacīja Latvijas PSR konstitūcija, ko pieņēma jau 1940. gada 25. augustā un kas ar dažiem vēlāko gadu sīkiem grozījumiem bija spēkā līdz 1978. gadam. 1940. g. konstitūcija bija uzrakstīta pēc Padomju Savienības 1937. gada Staļina konstitūcijas parauga, un tāpēc to grozīja, kad 1977. g. maijā Maskavas konstitūcijas komisija Brežņeva vadībā pieņēma jaunas konstitūcijas projektu, kas stājas spēkā 1977. g. 7. oktobrī, Padomju Savienības 60 gadu jubilejā. Kā „konstitūcijas diena” turpmāk noteikts 7. oktobris.

Patiesībā jaunā padomju konstitūcija būtībā ir tikai *niecīgi grozīta*. Attiecībā uz savienotajām republikām, to skaitā arī Latviju, gandrīz viss palicis pa vecam.

Sakarā ar jauno Padomju Savienības konstitūciju, jaunas konstitūcijas bija jāizstrādā savienotajās republikās,

to skaitā arī Latvijā, pieskaņojoties PSRS konstitūcijai.

Latvijā to izdarīja tādā kārtā, ka Latvijas PSR Augstākā padome 1977. g. 13. jūlijā ievēlēja īpašu konstitūcijas komisiju 56 AP deputātu sastāvā, kuŗu vadīja A. Voss. 1978. g. 18. martā šī komisija publicēja padomju presē jaunās konstitūcijas projektu, ko mēnesi vēlāk — 18. aprīlī vienbalsīgi un „lielā pacilātībā” pieņēma Latvijas PSR Augstākā padome savā ārkārtējā sesijā.

Latvijas jaunā konstitūcija jau *ārēji* pilnīgi saskan ar jauno visas savienības konstitūciju: daļu un nodaļu virsraksti ar vienu izņēmumu tie paši, pantu skaits līdzīgs (174 savienības konstitūcijā, 173 Latvijas konstitūcijā). Salīdzinot ar 1940. g. Latvijas konstitūciju, pantu skaits pavairots no 118 uz 173, kas nozīmē vienīgi, ka daudzvārdība kļuvusi lielāka.

Satura ziņā izdarītas dažas maznozīmīgas pārmaiņas.

Latvijas konstitūcijā vairs neietilpst latviešu „kaŗaspēka formējumu nodibināšana”, t.i., *latviešu kaŗaspēka vienību formēšana*. Taču tam vienīgi principiāla nozīme, jo faktiski latviešu strēlnieku gvardes korpusu likvidēja jau drīz pēc kaŗa beigām, un 30 gadu laikā latviešu kaŗaspēks vairs nav eksistējis, kaut arī tas bija paredzēts konstitūcijā.

Strīpots arī līdzšinējais noteikums, kas ietilpa vecās konstitūcijas 31. pantā kā d) punkts, nosakot, ka Augstākās padomes prezidijs „izdara visas tautas aptauju” (referendumu). 40 gadus no vietas ik gadus konstitūcijas dienā šo *referendumu* padomju propagandisti neskaitāmās sapulcēs izcēla kā t.s. „padomju demokrātijas” svarīgu izpaudumu. To pašu varēja lasīt padomju juristu un valststiesībnieku grāmatās un daudzos rakstos, ko sacerēja L. Birziņa, O. Grīnbergs, O. Millers, E. Ūdris u.c. Referenduma pants, protams, bija deklarātīvs sauklis padomju propagandai, un padomju iestādes to nekad nedomāja īstenot. Taču tam bija principiāla nozīme, ka referendumā tiesības Latvijā it kā pastāv. Tagad kompartijas vadība atzinusi, ka noteikums atmetams. Kāpēc tas darīts, to A. Voss nekur nav paskaidrojis, un tas nav minēts arī preses atreferējumos par 1978. g. martā un aprīlī notikušo konstitūcijas projekta „visas tautas apspriešanu” mītiņos un presē. Tautas nobalsošana kopš 1978. g. vispār

vairs formāli nav paredzēta nevienā jautājumā, tā ir izmesta no konstitūcijas.

Latvijas konstitūcijas pirmais pants, līdzīgi mainītajam definējumam savienības konstitūcijā, deklarē, ka Latvijas PSR ir „visas tautas valsts, kas pauž strādnieku, zemnieku un inteligences intereses”, tātad tā vairs nav „sociālistiska strādnieku un zemnieku valsts”, kā tas bija formulēts agrāk. Citiem vārdiem sakot, ir izcelta inteligences, tas ir, virs- un vidusšķiras nozīme.

Komunistu partijas noteicošā nozīme visā valsts dzīvē jaunajā konstitūcijas 6. pantā izcelta vairāk nekā līdz šim.

Būtībā neko negroza arī padomju nosaukuma grozīšana: tagad vairs nav „darba ļaužu padomes”, bet tās saucas par „*tautas padomēm*” un to locekļus dēvē par „*tautas deputātiem*”. Augstākās padomes deputātu skaits palielināts no 310 uz 325, tādējādi nevajadzīgi pavairojot šīs maznozīmīgās iestādes labi atalgoto locekļu skaitu.

Jaunajā konstitūcijā ir atstāts t.s. *izstāšanās pants*. 69. pants nosaka: „Latvijas PSR patur sev tiesības brīvi izstāties no PSRS.” Taču tam tāpat kā agrāk nav reālas nozīmes, un tas uzskatāms par deklarāciju propagandas vajadzībām, līdzīgi kā vairāki citi panti, kas paliek uz papīra. Turklāt šis konstitūcijas tīri deklaratīvais pants ir pretrunā ar LPSR kriminālkodeka 59. pantu, kur rīcība pret Padomju Savienības teritoriālo neaizsakaamību tiek kvalificēta kā valsts nodevība, par ko paredzēta brīvības atņemšana uz 10—15 gadiem vai arī nāves sods. Nav šaubu, ka KGB katru gadījumu, kad iekustinātu jautājumu par izstāšanos no Padomju Savienības, iztaisītu par valsts nodevību. To labi zina šodienas Latvijas pilsoņi, un tādēļ arī līdz šim viņi nav mēģinājuši ierosināt izstāšanos no savienības. Bez tam jāatzīmē, ka konstitūcijā nav nekādu paskaidrojumu, kas un kādā veidā izstāšanos var pieprasīt, piemēram, cik personām šāds pieprasījums ir jāparaksta un kam tas iesniedzams. Nav arī nekur teikts, kam tiesības izlemt par izstāšanos, jo Latvijas PSR konstitūcijā vairs nav noteikuma par tautas nobalsošanu. Šis pašas ilūzorās izstāšanās tiesības atrodama arī PSRS konstitūcijas 72. pantā.

Vairāk tehniska nozīme ir jaunievedumam, ka jaunajā konstitūcijā vairs nav atkārtoti agrākais 45. un 47. pants,

kas uzskaitīja ministru padomē ietilpstošās ministrijas un valsts komitejas. Arī šī pārmaiņa izdarīta tiešā saskaņā ar PSRS 1977. gada konstitūciju, un tās nolūks ir novērst vajadzību pēc katras pārmaiņas valdības struktūrā grozīt konstitūciju, kā tas līdz šim ļoti bieži tika darīts.

Konstitūcijas 121. pantā tagad ietilpināti arī noteikumi par *ministru padomes prezidiju*, kas apzīmēts kā pastāvīgs orgāns un sastāv no ministru padomes priekšsēdētāja, tā pirmā vietnieka un vietniekiem. Patiesībā arī tas neko negroza, jo prezidijs pastāvēja arī agrāk, tikai nebija nostiprināts konstitūcijā.

Beidzot jāmin, ka saskaņā ar 170. pantu Latvijas PSR noteikta jauna valsts himna (F. Rokpeļņa un J. Vanaga vārdi, A. Liepiņa mūzika) — „Šai zemē visdārgā”, kur cita starpā tiek uzsvērts, ka Latvija „vien biedros ar diženās Krievzemes tautu” kļuvusi par spēku.

Latvijai tādā jaunā 1978. gada konstitūcija nedod nekādus uzlabojumus. Jaunā konstitūcija savā 68. pantā uztur spēkā visus agrākos Latvijas valsts varas ierobežojumus.

Augstākā padome

Pēc vecās un jaunās konstitūcijas Latvijas PSR valsts varas augstākais orgāns ir *Latvijas Augstākā padome* (AP). Tā ir arī LPSR likumdošanas orgāns. AP kārtējās sesijas notiek divreiz gadā Rīgā, un tās parasti ilgst *tikai divas dienas*. Sesijās parasti apspriež divus standarta jautājumus — valsts budžetu un saimniecības plānu. Ir pieņemti tikai nedaudzi citi likumi. Pēc publicētajiem sesiju stenografiskajiem pārskatiem redzams, ka vairāk nekā trīsdesmit gadu laikā AP nav izpaudušās nekādas domstarpības un *nekad* neviens deputāts nav izteicis kritiku par valdības vai partijas vadības darbību, bet visi lēmumi vienmēr taisīti vienbalsīgi.

AP tagad ievēlē uz pieciem gadiem, un līdz šim okupētajā Latvijā notikušas deviņas vēlēšanas (sasaukumi), pie kam pēdējās bija 1975. gadā. AP ir 325 deputāti, vienu deputātu ievēlē uz katriem septiņiem tūkstošiem iedzīvotāju. Atzīmējams, ka šis lielais skaits vairāk nekā trīs

reizes pārsniedz deputātu skaitu neatkarības laikmeta brīvajā Saeimā, kuŗai bija tikai simts deputātu.

Tagad gan deputātu skaits ir liels, bet pati AP ir vēlēta nebrīvās vēlēšanās, tās darbība ir politiski maznozīmīga un AP ir birokratiska iestāde, kuŗā pēc partijas izvēles par deputātiem nozīmē — kā atalgojumu — izcilniekus no visiem arodiem. AP ir dekoratīvs raksturs, lai uz ārieni rādītu, it kā Latvijā arī tagad būtu savs padomju parlaments. Salīdzinot ar demokratiskās un neatkarīgās Latvijas Saeimu, kas bija patiess parlaments, kādi tagad ir brīvajā pasaulē, redzam lielu starpību: gada laikā Saeima noturēja sēdes desmit mēnešu laikā (AP tagad tikai 4 dienas) un izsprieda un pieņēma caurmērā 110 likumprojektus (AP tikai 6—7). Tāpēc AP uzskatāma par *pseudo-parlamentu*, kuŗas locekļi nav nekādi „tautas deputāti”, kāds ir viņu tagadējais oficiālais tituls.

Augstākās padomes maznozīmību negroza arī tas apstāklis, ka AP ir 12 *pastāvīgas komisijas*, kas darbojas sesiju starplaikā. Šīm komisijām dotas tiesības prasīt paskaidrojumus no ministrijām un vietējām padomēm, kā arī noskaidrot, „kāpēc nav izpildīti atsevišķi likumi vai valdības lēmumi”. Pastāvīgās komisijas izskata arī AP iesniegtos likumprojektus. Svarīgākās komisijas ir likumdošanas ierosinājumu, budžeta un ekonomiskā, rūpniecības, lauksaimniecības un kultūras komisijas. Ir arī „ārlietu komisija”, kuŗas priekšsēdis ir LKP CK ārējo sakaru nodaļas vadītājs Vladimirs Laukmanis.

Taču faktiski komisijas nekādu lielāku aktīvītāti neizrāda un viņām formāli piešķirto iestāžu kontroles tiesību neīsteno. Presē par komisiju darbību ziņo ļoti reti vai arī nemaz. LKP nav ieinteresēta, lai šāda kontrole notiktu, un tāpēc šis pilnvaras paliek uz papīra. Pastāvīgās komisijas radītas propagandas nolūkos, lai uz ārieni varētu teikt, ka AP deputāti nesēž tikai četras dienas gadā, bet arī strādā komisijās.

Augstākās padomes prezidijs

Katra jauna sasaukuma pirmajā sesijā AP no sava vidus ievēlē prezidiju, kas sastāv no priekšsēdētāja, diviem viņa

vietniekiem, sekretāra un deviņiem locekļiem, kas visi ievēlēti uz *pieciem gadiem*. Prezidija locekļi nav sajaukami ar AP priekšsēdētāju un viņa diviem vietniekiem, kas tikai vada AP sēdes un AP prezidijā (APP) nemaz neietilpst. 1978. g. AP priekšsēde bija Valentīna Klibiķe, latgaliete, partaparātniece.

APP ir valsts varas organs, kas padomes sesiju starplaikā izpilda tās funkcijas. Tas izdod *dekrētus*, kuriem faktiski ir likuma spēks, tie tikai vēlāk jāapstiprina, kad AP sanāk uz savu kārtējo sesiju. Līdz šim vēl nav bijis neviens vienīgs gadījums, kad padome būtu kritizējusi vai noraidījusi kādu no dekrētiem.

APP ir tiesības iecelt un atcelt ministrus, kā arī atcelt valdības, pilsētu un rajonu padomju lēmumus, ja tie neatbilst likumam, bet tādi gadījumi nekad nav nākuši priekšā.

APP piekrīt arī kollēģiālas valsts galvas funkcijas: tas piešķir goda nosaukumus, realizē apzēlošanas tiesības un pilsonības piešķiršanu. Tāpēc APP priekšsēdētāju var uzskatīt par sava veida padomju *prezidentu* šodienas Latvijā.

Jāatzīmē, ka APP institūts ir pilnīgi norakstīts no Padomju Savienības konstitūcijas, kas paredz līdzīgu orgānu, un tas nav ne mazākā mērā kāds īpatnējs šodienas Latvijas organs, kam būtu kāds sakars ar Latvijas valsts tiesību attīstību.

APP sēdes notiek parasti reizi mēnesī, un tās sagatavo Lietu pārvalde ar vairākām nodaļām. Tās vada prezidija sekretārs, kas kopā ar priekšsēdi arī paraksta pašu izdotos dekrētus.

Salīdzinot ar AP, *prezidijam ir lielāka nozīme*, jo tas darbojas pastāvīgi un ar tā palīdzību padomju diktatūra izdod lielāko daļu no saviem likumdošanas aktiem, piešķirot tiesisku nozīmi partijas vadības iepriekš taisītiem lēmumiem.

APP ir līdz šim bijuši četri priekšsēdētāji: A. Kirchenšteins (1940—1959), J. Kalnbērziņš (1959—1970), Vitalijs Rubenis (1970—1974) un *Pēteris Strautmanis* (kopš 1974). Kirchenšteins bija pilsonisks renegāts, Kalnbērziņš no Maskavas divi reizes neatkarīgajā Latvijā iesūtīts nelegālists un Rubenis „sencis” no Mogiļevas, Latvijā iera-

dies tikai 1944. gadā. Tagadējais priekšsēdis Strautmanis ir vietējais latvietis. Viņš 1938. g. beidzis Kazdangas lauksaimniecības vidusskolu, piedalījies Otrā pasaules karā, būdams sarkanarmijā un partizānos, LKP uzņēmts tikai 1944. g. Strautmanis kopš 1960. g. bijis augstos amatos: 1960—1965. g. bija viens no LKP sekretāriem, bet 1965—1974. g. ministru padomes priekšsēža pirmais vietnieks. Strautmani ievēlēja par APP priekšsēdētāju 1974. gadā, kad viņa priekšteci „senci” Vitaliju Rubeni partija pārcēla uz Maskavu un tur lika ievēlēt par Padomju Savienības Tautību padomes priekšsēdētāju.

Ministru padome

Latvijas valdību — ministru padomi sastāda AP. Tā ir atbildīga AP, bet sesiju starplaikā tās prezidijam.

Ministru padome (MP) 1977. g. sastāvēja no 42 locekļiem, tātad četrreiz vairāk nekā neatkarības gados. MP vada priekšsēdis, viņa pirmais vietnieks un četri („parastie”) vietnieki, kas kopā sastāda *MP prezidiju* (konstitūcijas 119. p.). Šie padomju valdības vadītāji 1978. g. bija J. Rubenis, R. Verro, I. Bondaļetovs, V. Krūmiņš, E. Pētersons un M. Ramanis.

MP sastāv bez minētajiem 6 prezidija locekļiem vēl no 25 ministriem un 13 MP valsts komiteju priekšsēžiem, kas tiesībās pielīdzināti ministriem. Dažas no komitejām, kā, piemēram, valsts drošības, valsts plānu un tautas kontroles komitejas, ir pat svarīgākas par daudzām ministrijām. 20 ministrijas skaitās kā „koprepublikāniskas” ministrijas ar dubultu pakļautību: tiklab Latvijas ministru padomei, kā arī atbilstošai centrālās valdības ministrijai Maskavā. Tikai piecas ministrijas ir tieši pakļautas vienīgi Latvijas MP un skaitās kā „republikāniskas” ministrijas. Svarīgākās no tām ir vietējās rūpniecības, komūnālās saimniecības un sociālās nodrošināšanas ministrija.

Tā kā okupētajā Latvijā visa rūpniecība ir nacionālīzēta, tad 6 ministrijas ir dažāda veida rūpniecības ministrijas. Politiski nozīmīgas ir iekšlietu un kultūras ministrija, kuŗu priekšgalā atrodas baltkrievs Michails

Drozds un latgalielis Vladimirs Kaupužs. Pirmais pārvalda miliciju un kriminālpoliciju, otrs cenzē literātūru un presi. Latgalielis *Longīns Avdjukēvičs* ir valsts drošības komitejas (KGB) priekšnieks, kas vajā opozīciju un disidentus un kam pakļauts plašs „seksotu” (slepeno līdzstrādnieku) tīkls. Tas cita starpā noklausās arī ārzemju tūristu telefona sarunas „Rīgas” viesnīcā un izspiego viņu sarunas ar radiniekiem un citiem paziņām. MP valsts plāna komisiju kopš 1965. g. vada Miervaldis Ramans, kas ir tehnisko zinātņu kandidāts, MP priekšsēdētāja vietnieks un vietējais latvietis. Tautas kontroles komiteju vada kopš 1965. g. „sencis” Elmārs Bēmanis no Maskavas, komjaunatnes un partijas aparāta vīrs. MP rīcībā ir plaša, birokratiska Lietu pārvalde, kuŗu vada sevišķs pārvaldnieks.

No visiem trim valsts varas augstākiem orgāniem — AP, APP un MP — ministru padomei ir faktiski svarīgākā nozīme.

Ministru padomes priekšsēži okupētajā Latvijā ir bijuši tikai trīs: no 1940—1959. g. rakstnieks Vilis Lācis, kas mira 1966. g., no 1959—1970. g. tagadējais APP priekšsēdētājs Pēteris Strautmanis, bet kopš 1970. g. Latvijas padomju valdību vada pirmo reizi *krievs Jurijs Rubenis*, kas gan cēlies no Mogiļevas latviešiem, bet pats sevi uzdod par krievu, kā tas bija lasāms jau 1972. g. izdotajā grāmatā *Latvijas PSR Augstākās padomes deputāti* (krievu valodā). Tātad Latvijas padomju valdības galva ir krievs. Latviešu valodu viņš nav iemācījies un amata sarunas izdara krievu valodā. Rubenis beidzis LVU Rīgā, bijis dažus gadus inženieris, bet kopš 1952. g. strādājis partijas aparātā. Arī viņa pirmais vietnieks R. Verro nav latvietis, bet gan pārkrievots igauņis. No pārējiem četriem vietniekiem viens ir Kurskas krievs no Ukrainas (Ivans Bondaletovs), divi „senči” (V. Krūmiņš un E. Pētersons) un viens latvietis (Miervaldis Ramans, valsts plānu komisijas priekšsēdis).

Šinī sakarībā jānorāda, ka LKP un padomju vadošajās iestādēs ir *niecīgs skaits sieviešu* vai viņu nav nemaz. LKP CK ir 130 vīriešu un tikai 9 sievietes. No ministru padomes 42 locekļiem tikai 3 ir sievietes, APP ir viena sieviete no 13 locekļiem, un starp LKP 26 rajonu pirma-

jiem sekretāriem ir tikai viena vienīga sieviete. Visaugstākajās iestādēs sieviešu nav nemaz: CK birojā, CK sekretāriātā, CK nodaļu vadītāju skaitā un ministru padomes prezidijā nav nevienas sievietes. Vienīgi politiski mazsvarīgajās padomēs ir novietotas lielākā skaitā (ap 30 %) sievietes. Uz tām tad vienmēr atsaucas komunistu propaganda, apgalvojot, ka Padomju Latvijā sievietēm valsts dzīvē esot liela nozīme. Patiesās dzimumu vienlīdzības šodien Latvijā nav, un vadošās iestādēs sievietes vispār neļaiž iekšā.

Valsts varas vietējie organi

Valsts varas vietējie organi ir 56 pilsētu, 26 lauku rajonu, 6 pilsētu rajonu, 130 ciematu un 481 ciemu padomes, kuŗas ievēlē uz divarpus gadiem. Šo vietējo padomju izpildu un rīcības organi ir *izpildu komitejas* 7—15 locekļu sastāvā. Tās izlemj vietējās nozīmes jautājumus un tanī pašā laikā pilda augstāko valsts varas organu lēmumus. Izpildu komitejām ir savs vietējais aparāts: nodaļas un pārvaldes.

Izpildu komitejas priekšsēdētājs ir valsts varas galvenais pārstāvis padomei pakļautajā teritorijā, un viņš ir reizē augsts Rīgas valdības ierēdnis un vietējās pašvaldības vadītājs ar ļoti plašām tiesībām, kas tālu pārsniedz neatkarības laikmeta apriņķu priekšnieku un apriņķu valdes priekšsēža pilnvaras, kopā ņemtas. Viņš vada un kontrolē izpildu komitejas un tās nodaļu darbību, un viņam piešķirta tiesība dot rīkojumus izpildu komitejas vārdā.

Latvijā pēdējās vietējo padomju vēlēšanas notika 1977. g. Kopskaitā vietējās padomēs ievēlēja 23 081 deputātu, no kuŗiem 46,6 % bija LKP biedri.

Kaut arī vietējās padomes ievēlē nebrīvās vēlēšanās, tās nevar uzskatīt par pašvaldības iestādēm, bet gan par Rīgas centrālās varas vietējām nodaļām. Padomju izpildu komitejas atrodas *divkārsšā pakļautībā*: tās atbildīgas tiklab savai padomei, kas to vēlējusi, un arī — kas daudz svarīgāki — ministru padomei Rīgā. Izpildu komiteju nodaļu vadītāji jāizrauga „saziņā” ar attiecīgo ministriju, kas faktiski nozīmē, ka izpildu komitejai jāpieņem cil-

vēks, ko viņai „ieteic” Rīgas ministrija. Piemēram, katra rajona milicijas nodaļas vadītāju, kas ir vietējās policijas priekšnieks, faktiski ieceļ iekšlietu ministrija Rīgā. Ministrija turklāt var katrā laikā uzlikt viņam disciplinārsodus, kā arī var grozīt vai atcelt viņa pavēles, pie kam izpildu komitejai nav tiesības to novērst. LPSR konstitūcija nosaka arī, ka vietējo padomju un to izpildu komiteju lēmumus vispār var katrā laikā atcelt augstāk stāvošo padomju izpildu komitejas. Tas faktiski nozīmē, ka, piemēram, ciemu un pilsētu padomju lēmumus var atcelt rajona padome, bet tās lēmumus savukārt ministru padome.

Tātd vietējām padomēm patiesībā nav nekādas patstāvības, un tās nav no valsts varas neatkarīgas vietējās pašvaldības iestādes, kā tas ir rietumu demokratiskajās valstīs, kur tās var pēc saviem ieskatiem kārtot vietējās lietas.

Maskavas centrālās varas noteicēja loma

Taču Latvijas PSR valsts organu tiesības ir ļoti ierobežotas un Latvijas AP, APP un MP ir patiesībā pilnīgi pakļautas Maskavas centrālajiem varas organiem. Padomju valststiesībnieki un propagandisti gan apgalvo, ka Padomju Savienība ir „savienota valsts” un runā par padomju federāciju. Bet savienības konstitūcija (73. p.) nodod centrālajiem valsts organiem Maskavā ārkārtīgi plašas tiesības, atstājot Latvijas republikas iestādēm tikai maznozīmīgas atliekas.

Centrālajiem organiem piekrīt nevien arī lietas, aizsardzība, satiksme u.c. lietas, kas parasti atrodas savienotu valstu centrālo organu pārziņā, kā tas ir, piemēram, Vācijas federatīvajā republikā, Austrijā, Šveicē, ASV u.c., bet arī saimniecības un celtniecības plānu izstrādāšana un nodokļu noteikšana visai savienībai, pie kam tie izlemj arī Latvijas republikai iemaksājamus nodokļus un citus ieņēmumus.

Sevišķi svarīgs ir savienības konstitūcijas noteikums (72. un 134. p.), kas Latvijas lielākos rūpniecības uzņē-

mumus nodod „vissavienības pakļautībā”. Par šiem uzņēmumiem Rīgas valdībai nav nekas sakāms, tie pilnīgi pakļauti savienības ministrijām Maskavā. Tās ieceļ šīm fabrikām direktorus un inženier tehnisko personālu. Tādi Maskavai tieši pakļauti un no Maskavas tieši pārvaldīti uzņēmumi ir, piemēram, Latvijas lielākā fabrika VEF, Rīgas Elektromašīnu rūpnīca, gumijas izstrādājumu rūpnīca „Sarkanais kvadrāts”, Autoelektroaparātu rūpnīca, velosipēdu un mopēdu rūpnīca „Sarkanā zvaigzne”, Apgaismes tehnikas rūpnīca, ražošanas apvienība „Radio tehnika” (visas Rīgā), Rīgas, Jelgavas un Liepājas lauksaimniecības mašīnu rūpnīcas, Liepājas „Sarkanais metalurģis”, Rēzeknes slaukšanas iekārtu rūpnīca, Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīca u.c. Šie uzņēmumi 1972. g. ražoja 35 % no Latvijas rūpniecības bruto produkcijas.

Turklāt saskaņā ar jaunās konstitūcijas 133. p. PSRS ministru padomei Maskavā ir tiesības apturēt Latvijas PSR valdības lēmumus un rīkojumus, bet PSRS APP var tos pilnīgi atcelt (konstitūcijas 119. p.). Svarīgi arī, ka Latvijas PSR prokuroru neieceļ Rīgas valdība, bet gan Padomju Savienības ģenerālprokurors Maskavā (165. p.).

Latvijas PSR pilnīgo atkarību no centrālās varas orgāniem negroza arī daži deklarātīvi konstitūcijas panti, kas patiesībā stāv tikai uz papīra un netiek īstenoti. Piemēram, PSRS konstitūcijas 72. pants, kuŗam atbilst Latvijas PSR konstitūcijas 69. pants, piešķir katrai savienotajai republikai un tātad arī Latvijai „tiesības brīvi izstāties no PSRS”. Tas nekad nav varēts realizēt, jo šodienas politiskie apstākļi okupētajā Latvijā to neatļauj: Latvijas PSR kriminālkodeksa 59. p. paredz bargus sodus (pat nāves sodu) par rīcību, kas „kaitētu PSRS territorālai neaizskaramībai”. Otrs tāds pilnīgi deklarātīvs pants, rakstīts tikai propagandas nolūkos un bez reālas nozīmes, ir 80. p., ka Latvijai būtu tiesības „stāties attiecībās ar ārvalstīm, noslēgt ar tām līgumus un apmainīties ar diplomātiskajiem un konsulāriem pārstāvjiem, piedalīties starptautisku organizāciju darbībā”. Visu laiku, kopš Latvija pievienota Padomju Savienībai, nekad nekas tamlīdzīgs nav noticis, pat satellitvalstis nav slēgušas nekādus līgumus ar šodienas valdību Rīgā!

Kas un kā organizē krievu iepludināšanu Latvijā?

Tagadējie apstākļi, kas, kā jau minēju, balstās uz PSRS konstitūcijas noteikumiem (73. un 135. p.) par Latvijas svarīgāko uzņēmumu tiešu pakļaušanu Maskavas centrālo ministriju pārvaldei, jau vairāk nekā 30 gadus dod iespēju iepludināt Latvijā katru gadu lielu skaitu krievu un citu nelatviešu. Ļoti zemā dzimstība, kas Latvijā ir pati zemākā visā Padomju Savienībā, rada darba spēka trūkumu un dod Maskavas iestādēm formālu pamatu iepludināt krievu darba spēku Latvijas uzņēmumos jeb, kā to apzīmē padomju literātūrā, „plānveidīgi rēgulēt iekšējo iedzīvotāju migrāciju”. Šie ieceļotāji nāk galvenokārt no Krievijas: Ļeņingradas, Novgorodas, Pleskavas un Baltkrievijas pierobežu apgabaliem, kā arī mazākā mērā no Ukrainas un Lietuvas.

Tālāk, liela daļa partijas un padomju ierēdņu, kā arī rūpnīcu un tirdzniecības uzņēmumu vadītāju tiek sistematiski pārcelti un novietoti amatos Latvijā. Rīgā tagad rūpnīcu direktoru vairums ir krievi. Sarunu valoda šādos uzņēmumos ir krievu, jo direktoru vairums latviski neprot un arī necenšas iemācīties, bet krievu skolās Latvijā latviešu valoda nav obligāta, kāpēc krievu jauniešu vairums to nemācās.

Baltijas kara apgabala karašpēka vienību liela daļa novietota Latvijā. Ievērojama daļa kareivju, kam rietumnieciskā gaisotne Latvijā patīk, apmetas pēc atvaļināšanas no kara dienesta uz dzīvi Latvijā. To pašu dara daļa virsnieku, kad viņus pensionē. Turpretim latviešu jaunkareivju lielo vairumu nosūta karadienestā attālos Padomju Savienības apgabalos, kur viņi divi gadu laikā nedzird latviešu valodu. Agrākās latviešu karašpēka vienības ir likvidētas pirmajos pēckaņa gados, un noteikums par viņām ir izmests arī no jaunās 1977. g. konstitūcijas.

Kopš 1945. g. Latvija ir vairāk palielinājusi savu iedzīvotāju skaitu ar ieceļotājiem no citām republikām (migrāciju) nekā ar dabisko pieaugumu. Ieceļotāji, galvenokārt krievi, bet arī baltkrievi, ukraiņi u.c. nelatvieši, septiņdesmitajos gados devuši jau ap 68 % no Latvijas kopējā iedzīvotāju pieauguma jeb divi reizes vairāk nekā dabis-

kais pieaugums. Vidēji tagad gadā ieplūst ap 15—20 000 krievu u.c. nelatviešu.

Aizritējušos vairāk nekā 30 okupācijas gados Latvijā iepludināti apaļos skaitļos ap *pusmiljons krievu*, un viņi 1970. g. tautas skaitīšanā sastādīja turpat 30 proc. no Latvijas iedzīvotāju kopskaita. Pēdējos septiņos gados krievu ieceļotāju skaits vēl vairāk pieaudzis. Kopā ar apm. 100 000 baltkrieviem, ukraiņiem u.c. nelatviešu kopskaits sasniedzis jau 43 %. 1970. g. Latvijā dzīvoja 1 341 805 latvieši un 1 022 322 krievi u.c. nelatvieši. Krievu iedzīvotāji apmetas galvenokārt pilsētās, kur krievi u.c. ir jau iedzīvotāju vairākums (53 %), bet Rīgā to skaits 1970. g. sasniedza pat 61 %.

Tādā kārtā Maskavas valdība plānveidīgi cenšas grozīt Latvijas nacionālo sastāvu sev labvēlīgā virzienā. Lai nostiprinātu savu varu svarīgajā robežapgabalā un Baltijas jūras piekrastē, Maskava cenšas pakāpeniski panākt, lai Latvijas iedzīvotāju vairums būtu krievi. Tas Padomju Savienībai ir svarīgi aiz militāriem un politiskiem apsvērumiem.

Latvijas nacionālo sastāvu nelabvēlīgi ietekmē arī mazais iedzīvotāju pieaugums šodienas Latvijā, kas iztaisa tikai 3 cilvēkus uz katriem 1000 iedzīvotājiem. Latvijas *dabiskais pieaugums ir viszemākais* visā Padomju Savienībā. Sakarā ar to Latvijas iedzīvotāji (2 478 000) sastāda vairs tikai 1 % no visas Padomju Savienības iedzīvotājiem un Latvija savienoto republiku vidū noslīdējusi no agrākās desmitās vietas uz četrpadsmito. Vēl mazāk iedzīvotāju ir tikai Igaunijai.

Tomēr latvieši paši sīkstī turas pie savas valodas: pēc 1970. g. tautu skaitīšanas datiem 98,1 % Latvijā dzīvojošo latviešu par savu dzimto valodu uzskata savas tautības valodu. Tātad 30 gadu ilgajiem pārkrievošanas centieniem nav bijuši lieli panākumi.

Beidzot vēl jāpiemetina, ka neizdevīgi uz dzimstību Latvijā iedarbojas arī ļoti lielais un vēl arvien augošais šķirto laulību skaits. Latvijā laulības šķīr biežāk nekā visās pārējās republikās. Septiņdesmitajos gados no 100 reģistrētajām laulībām ik gadus tiek šķirtas gandrīz 50, bet Rīgā pat vairāk nekā 60.

LKP vadības metodes un veidi

Atliek tālāk noskaidrot metodes, ko partija lieto, lai praktiski vadītu un kontrolētu valsts organus — padomes un sabiedriskās organizācijas, kas darbojas Latvijā. Noskaidrosim, kādā veidā un ar kādiem paņēmieniem LKP īsteno visu valsts nozaļu vadību.

Schematiski partijas un valsts organu attieksmes redzamas no sekojošās tabulas, kas rāda, kāda LKP komiteja vada kādu valsts organu.

LKP komiteja	Komitejas vadītā padome
CK birojs (11 locekļu) un sekretāri (5)	Augstākās padomes prezidijs (13 locekļu) Ministru padomes prezidijs (6 locekļi)
Centrālā komiteja (139 locekļi)	Augstākā padome (325 deputāti) Ministru padome (42 locekļi)
Rajona komiteja, tās birojs un sekretāri	Rajona padome un tās izpildu komiteja
Pilsētas komiteja, tās birojs un sekretāri	Pilsētas padome un tās izpildu komiteja
Pirmorganizācija, tās komiteja, birojs vai sekretārs	Ciema padome un tās izpildu komiteja uz laukiem Uzņēmuma vadība pilsētās

Partijas vadība praksē risinās tādā veidā, ka starp viena līmeņa partijas komiteju un padomes vadību pastāv *personālūnija*: galvenie padomes vadītāji ietilpst partijas komitejā. Viņi tur taisa lēmumus, ko tad īsteno ar savas padomes palīdzību. Piemēram, 1978. g. CK birojā ietilpa četri ministru padomes vadītāji ar J. Rubeni priekšgalā, APP priekšsēdis P. Strautmanis un Baltijas kara apgabala komandieris ģen. A. Majorovs. Savukārt CK pirmais sekretārs A. Voss ir APP loceklis, un tanī ietilpst arī vēl 8 CK locekļi. Līdzīga personālūnija pastāv arī rajonu un pilsētu līmenī.

Svarīgs paņēmieni padomju un sabiedrisko organizāciju vadīšanai ir *LKP biedru grupas*, kas saskaņā ar partijas

statūtiem (68. un 69. §) dibināmas padomēs un organizācijās. Šīs grupas faktiski noteic padomju un organizāciju kongresu lēmumus. Piemēram, Latvijas Augstākajā padomē šobrīd ir 36 % un vietējās padomēs pat 53 % bezpartejisko. Šiem bezpartejiskajiem praksē tomēr nav nekādas teikšanas, jo partijas grupa salašās pirms katras padomes sēdes, izskata darba kārtību, nosaka, kas iesniedzams un izlemjams, nozīmē runātājus un uzstāda ievēlējamos kandidātus vadošām iestādēm, neprasot bezpartejisko domas. Pēc tam padomes sēdē viss norit pēc partijas grupas lēmuma.

Līdzīgā kārtā LKP rīkojas arodbiedrību šapulcēs un kongresos, kas formāli pārstāv 1,3 miljonus biedru, no kuriem lielais vairums ir bezpartejiski, kā arī komunistiskās jaunatnes savienībā ar 282 000 biedriem.

Beidzot svarīga nozīme ir t.s. *nomenklatūrai*, sarakstam, kur minēti amati, kādus drīkst ieņemt tikai LKP biedri un kuņģos iecelšana izdarāma tikai ar partijas piekrišanu. Nomenklatūras ir visām ministrijām, saimnieciskajiem uzņēmumiem, izglītības iestādēm un vietējo padomju izpildu komitejām. Ir norādījumi, ka, piemēram, LKP rajona komitejas nomenklatūrā ietilpst ap 800 amati, kas aptver visas dzīves nozares. Praksē rajona komitejas sekretārs ar savu aparātu nosaka visas svarīgākās iecelšanas savā rajonā. Tādā kārtā kadrus izrauga no augšas līdz apakšai partija, ieliekot savus cilvēkus visās atbildīgajās vietās.

Neīstas un nebrīvas vēlēšanas

Partijas rokās atrodas arī kandidātu uzstādīšana visās padomju un sabiedrisko organizāciju vēlēšanās.

Piemēram, Latvijas Augstākās padomes 310 kandidātus faktiski izrauga LKP CK sekretāriats Rīgā, kas pēc CK biroja dotas direktīvas izrauga kandidātus visiem vēlēšanu apgabaliem, paredzot arvien *tikai vienu vienīgu kandidātu* katram apgabalam. Viņu skaitā pēc CK biroja noteikta samēra jāietilpst dažādu aprindu pārstāvjiem. Partijas vadītājiem — CK biroja locekļiem un rajonu pirmajiem sekretāriem jābūt par kandidātiem pilnā skaitā. Tālāk seko lielāks skaits ministru un partijas CK locekļu, tad

nāk daži krievu ģenerāļi, prāvs skaits uzņēmumu direktoru un kolchozu priekšsēdētāju, kā arī mazāks daudzums kolchoznieku (viņu vidū daudz slaucēju). Ir arī fabriku strādnieki, vairumā gan brigādieři, pirmrindnieki un trieciennieki, un beidzot vidussķiras un inteligences ļaudis.

Uztādīšanai seko formālā nominēšana, ko partijas organizācijas izrīko vēlēšanu apgabalos sasauktajās sapulcēs, kas notiek kādā rūpnīcā vai kolchozā. Tur partijas izraudzīto kandidātu jūsmīgi ieteic vairāki iepriekš sagatavoti runātāji. Iebildumu un pretkandidātu diktatūras apstākļos nav, un kandidātu vienmēr nominē vienbalsīgi.

Tad dažas nedēļas norit rosīga vēlēšanu aģitācija: aģitatoru brigādes apstaigā visus dzīvokļus un mudina vēlētājus piedalīties vēlēšanās. Patiesībā aģitēt var tikai komūnisti, jo citu partiju Latvijā šodien nav un tāpēc pretkandidātu nevar būt. Taču Latvijas vēlētāji, vairāk kā trīsdesmit gadu nebrīvībā dzīvodami, jūtas spiesti iet un balsot, lai nenokļūtu aizdomīgo skaitā. Dažkārt viņi pat nezina, kā kandidātu sauc vai kas viņš ir. Šādos apstākļos tad arī vēlēšanas dod partijai vajadzīgos rezultātus: piemēram, 1977. g. vietējo padomju vēlēšanās Latvijā piedalījās 99,99 proc. vēlētāju!

Protams, ka šādas padomju vēlēšanas ir nedemokrātiskas un bez nozīmes. Tās ir nebrīvas, opozīcija nav pieļauta, nav pretpropagandas un pretkandidātu. Ir tikai viens LKP izraudzīts kandidāts katrā apgabalā, un tas ir jāievēlē.

Latvijas PSR — propagandas valsts

Krievu garā vadītā komunistu diktatūra okupētajā Latvijā nefunkcionē tikai ar valsts organu varu. Tā cenšas arī pārliecināt latviešu tautu par savas politikas un režīma pareizību. To LKP gadiem ilgi mēģina panākt ar sava ārkārtīgi plašā aģitācijas un propagandas aparāta palīdzību, kāpēc šodienas Latviju var ar pilnu tiesību apzīmēt par propagandas valsti.

Šo darbu vada partijas CK, rajonu un pilsētu komiteju aģitācijas un propagandas nodaļas, bet speciālās nozarēs

tai palīdz vēl divas citas nodaļas — zinātnes un mācības iestāžu, kā arī kultūras nodaļa.

Šeit vispirms jānorāda uz *padomju presi*. Tā ir pilnīga aģitācijas avīžniecība, kas līdzās kompartijas un padomju diktatūras slavināšanai sniedz vienīgi režīmam labvēlīgu informāciju un apzinīgi noklusē komunistiem neizdevīgas ziņas, sevišķi attiecībā uz ārzemēm.

Latvijā iznāk 9 Rīgas t.s. republikāniskie laikraksti un 11 pilsētu un 56 rajonu laikraksti provincē. Lielākais no viņiem ir *Cīņa* ar 215 000 lielu dienas metienu. No šiem 76 laikrakstiem 49 iznāk latviešu un 27 krievu valodā. Daļa no laikrakstiem iznāk latviešu un krievu valodā, bet Daugavpilī ir tikai krievu laikraksts. Tā kā ārzemju nekomunistu avīzes Latvijā, neraugoties uz Helsinku akta norādījumu, vēl arvien nav dabūjamas, tad latvieši ir spiesti lasīt tikai vietējos komunistu laikrakstus ar vienpusīgu un bieži pilnīgi nepatiesu informāciju.

Latvijā iznāk arī 17 latviešu un 10 krievu žurnāli, no kuriem lielākais ir ilustrētā *Zvaigzne* ar 132 000 lielu metienu, bet politiski svarīgākais *Padomju Latvijas Komunisti*. To iespēž 25 300 eksemplāros, no tiem 17 800 latviski un 7500 krieviski (1978. g. dati).

Prese un grāmatniecība pakļautas Latvijas PSR ministru padomes *preses komitejas* uzraudzībai, kas kontrolē tās saturu. Bez tam presi cenžē Valsts noslēpumu aizsargāšanas galvenā pārvalde (*GLAVLIT*), kuŗas cenzori darbojas laikrakstu spiestuvēs un katram avīzes numuram pēdējā lappusē apakšā liek iespiest savu atzīmi „JT” ar sekojošu numuru.

Plašu propagandu izvērš radiofona un televīzijas raidījumi, kuŗu vairums ir krievu valodā. Programmas pārrauga *Valsts radioraidījumu un televīzijas komiteja*. Rīgas radiofonam ir arī speciāli raidījumi latviešiem ārzemēs un bez tam zviedru valodā.

Tīra propagandas iestāde ir *Latvijas komiteja kultūras sakariem ar tautiešiem ārzemēs*, kas bez tam pakalpo arī politiskai policijai — KGB, cenšoties vervēt aģentus starp Latvijas apmeklētājiem, kas viņiem gan reti izdodas.

Latvijas iedzīvotāji daudz apmeklē kinematografus, pie kam lielā vairumā izrāda padomju filmas ar propagandas

raksturu. Kinofikāciju pārzina un filmas cenzē LPSR ministru padomes *kinematografijas komiteja*.

Augstākā vadība un pārraudzība par visu kultūras lauku, ieskaitot arī rakstniecību, teātrus un mākslu, ir kultūras ministrija.

Atgādināsim skaidrības labad vēlreiz, ka visas šeit minētās pārvaldes un kultūras ministrija nav patstāvīgas, bet viņu darbību noteic partijas CK aģitācijas un propagandas, zinātnes un skolu un kultūras nodaļa.

Klāt nāk vēl mutvārdu aģitācija, kuŗu t.s. politinformātori un aģitātori veic darba vietā, lielāko tiesu pusdienas pārtraukumos, bet reizi mēnesī jānotiek vismaz vienai darba vietas sapulcei. Tur apskata svarīgākos starptautiskās politikas jautājumus un valdības lēmumus, bet dažkārt rīko masu kampaņas, kas vienlaicīgi norit nevien visā Latvijā, bet arī visā Padomju Savienībā. Pēdējā šāda kampaņa 1977. g. bija veltīta „labākajai visā pasaulē” — Brežņeva jaunajai konstitūcijai.

Plaša t.s. partijas izglītības sistēma, kas aptver dažādu posmu partijas skolas, sagatavo politinformātorus un aģitātorus, bet augstākā posma skolas skolo propagandistus un partijas aparāta svarīgākos darbiniekus. Bez tam Maskavā darbojas vēl partijas augstākā skola.

Šī totālā propaganda trīsdesmit gadu laikā, gadiem ejot, ietekmē iedzīvotājus, zināmā mērā pat indoktrinē daļu no tiem. Taču lielo vairumu dzimtenes latviešu tā nespēj pārliecināt. Paši komunistu funkcionāri nemitīgi žēlojas par propagandas gaŗlaicību, seklību un nemākulību, tā nespējot ietekmēt lasītājus, skatītājus un klausītājus. Sapulces apmeklē, jo citādi nevar, avīzes lasa, jo citu nav, bet netic, kas tur rakstīts, un mēģina lasīt „starp rindām”, cenšoties atklāt patiesību. Daļēji komunistu propagandai strādā pretim rietumu raidītāji — Amerikas Balss, ko netraucē, un Brīvības raidītājs, kuŗu toties ļoti traucē. Bez šiem raidītājiem, kas raida latviešu valodā, daudzi latvieši klausās Londonas BBC un Bonnas Deutsche Welle. Tāpēc jākonstatē, ka, neraugoties uz padomju propagandas lielajiem apmēriem, tai *nav izdevies sasniegt savu mērķi* — pārvērst latviešus par pilnīgiem padomju režīma piekritējiem.

Latvijas PSR — policejiska represiju valsts

LKP šo stāvokli labi apzinās un tāpēc lieto visāda veida represijas pret latviešiem, kas izsakās kritiski pret diktatūras režīmu un krievu uzkundzēšanos. KGB spiegu tīkls aptver visas darba vietas un par katru „izrunāšanos” slepenie ziņotāji (seksoti) ziņo priekšniecībai. Politiski aizdomīgo telefonus noklausās un tiem rūpīgi seko, cenšoties noskaidrot, ar kādām personām viņi satiekas. Sevišķi KGB apkaņo sakarus ar ārzemēm, bieža sarakstīšanās ar ārzemēm tiek uzskatīta par nevēlamu. Vēstules no ārzemēm kontrolē, un „kaitīgus” sūtījumus konfišcē. To dara pret konstitūcijas noteikumiem, kas garantē „korrespondences, telefona sarunu un telegrafisko ziņojumu noslēpumu” (56. p.). Pār sevišķi bīstamiem KGB uzskata trimdā izdotos laikrakstus, žurnālus un grāmatas latviešu valodā, kuŗus muitnieki un robežapsardzības ierēdņi (tie pakļauti KGB) tāpēc tūristiem atņem. Kaut konstitūcija nodrošina (50. p.) „vārda, preses, sapulču, mītiņu, ielas gājiju un demonstrāciju brīvību”, praksē šīs politiskās brīvības šodienas Latvijā var izmantot tikai LKP padomju varas un dižās Krievzemes slavināšanai, pārējiem iedzīvotājiem šie noteikumi pastāv vienīgi uz papīra. Tā tas nepārprotami pateikts 1977. g. jaunajā konstitūcijā (50. p.) un Latvijas konstitūcijā (37. p.). Katra privāta saņākšme, kuŗā kritiskā garā pārrunātu partijas politiku, tiek uzskatīta par „pretpadomju propagandu”, un KGB vēŗšas pret šādiem latviešiem ar represijām. Vēŗ skarbāk *vajā tos disidentus*, kas izplata kādus kritiskus saukļus vai lapiņas, kādas laiku pa laikam parādās, sevišķi Rīgā.

Represijas Rīgā parasti sākas ar izaicinājumu uz KGB „stūŗa māju”, kuŗ „vainīgo” cenšas visādi iebiedēt, draudot ar bargiem sodiem. Kad tas nelīdz, tad uz KGB pieprasījumu seko atlaiŗšana no darba vai izslēgŗšana no augstskolas un rakstnieku, mākslinieku un žurnālistu savienībām, tā radot ievērojamas materiālas grūtības. Nākamais un daudz smagākais vajāŗšanas veids ir izmeklēŗšanas ievadiŗšana par „pretpadomju aģitāciju un propagandu”, kas saistīta ar ilgām pratināŗšanām, dzīvkļā kratiŗšanu un parasti ar apcietināŗšanu. Iepriekŗejo izmeklēŗšanu politiskās

lietās izdara KGB izmeklēšanas daļas izmeklētāji (Latvijas PSR kriminālprocesa kodeka 126. un 127. p.). Pēc pabeigtas izmeklēšanas KGB izmeklētājs sastāda apsūdzības rakstu un iesniedz to LPSR Augstākās tiesas prokuroram, kas savukārt to nodod šai tiesai iztiesāšanai.

Kādi ir *LPSR kriminālkodeka panti*, uz kuŗu pamata tiesā latviešu disidentus un tagadējā režīma kritiķus?

Svarīgākais un smagākais ir 65. pants. Tas vēŗšas pret propagandu, izdarītu nolūkā „graut vai vājināt padomju varu”. Šī propaganda var izpausties „tādu ideju un uzskatu izplatīšanā, kas izsaka naidu pret PSRS pastāvošo sabiedrisko un valsts iekārtu, sludina padomju varas gāšanu vai atteikšanos no sociālistiskās revolūcijas iekāŗojumiem”. Atzīmējams, ka pēdējie vārdi zīmējas uz Latvijas okupāciju, ko nepatiesi apzīmē par 1940. g. „sociālistisko revolūciju” — tāda nav bijusi. Šinī pantā paredzētais noziegums var izpausties arī „apmelojošu izdomājumu izplatīšanā, kas vēŗsti uz padomju varas, komūnistiskās partijas, padomju demokratijas (sic!) un sociālistisko sabiedrisko attiecību diskreditēšanu”. Šie formulējumi ir tik plaši un nenoteikti izteikti, ka tos var attiecināt uz jebkuŗu politisku kritiku. Tālāk 65. p. vēŗšas arī pret pretpadomju literātūras sacerēšanu, izgatavošanu vai glabāšanu, pie kam par tādu uzskata nevien grāmatas, brošūras, žurnālus un skrejlapīņas, bet arī manuskriptus un pat karikatūras, arī ja tās nav iespiestas. Šī panta lietošanu praksē izskaidro oficiozais komentārs, ko sarakstījis prof. A. Liede.

65. panta nozieguma subjekts var būt ikviena persona (arī ārzemnieks), kas līdz nozieguma izdarīšanai sasniegusi 16 gadu vecumu (tātad arī bērni). Vainīgos uz šī panta pamata soda ar brīvības atņemšanu (t.i. ieslodzīšanu t.s. labošanas darbu kolonijā — ITK, kā tagad saucas padomju koncentrācijas nometnes) uz laiku no 6 mēnešiem līdz 7 gadiem un ar sekojošu nometinājumu (pēc izciesta soda) no 2 līdz 5 gadiem vai tikai ar nometinājumu no 2 līdz 5 gadiem. Atzīmēsim, ka uz šī 65. p. pamata Augstākā tiesa sodīja neatkarīgās Latvijas proklamētāju un Latvijas sociāldemokrātiskās strādnieku partijas priekšsēdi Dr. Frici Menderu 1969. g.

Ar tādu pašu sodu uz 67. panta pamata sodāmas per-

sonas, kas dibinājušas pretpadomju *organizāciju* un piedalījušas tās darbībā.

Nedaudz mīkstāks ir LPSR kriminālkodeka 183.¹ pants, kas soda par līdzīgu nodarījumu kā 65. p. (gāzt vai vājināt padomju varu), ja tas izdarīts *bez tieša nodoma*. Šeit paredzēta brīvības atņemšana līdz 3 gadiem vai labošanas darbi līdz vienam gadam vai arī tikai naudas sods līdz 100 rubļiem. 183.³ pants paredz to pašu sodu par grupveidīgu kārtības traucēšanu (domātas demonstrācijas). Uz 183.¹ p. pamata 1977. g. sodīja mākslinieku Jurgi Skulmi.

Kopš 1969. g. izdots jauns *likums par savienoto republiku labošanas darbiem*. Tas paredz četru dažādu veidu labošanas darbu kolonijas: 1) vispārējā režīma, 2) pastiprināta režīma, 3) stingra režīma un 4) sevišķa režīma kolonijas, pie kam pēdējās trīs domātas politiskajiem ieslodzītajiem. Personas, kuŗas sodītas pirmo reizi un kuŗu sods nepārsniedz 2 gadus, parasti atstāj kolonijās, kas atrodas Latvijā. Tādu ir vismaz 25, un no tām *piecas Rīgā*. Pārējos politiskos ieslodzītos ar gaŗākiem soda laikiem izsūta uz kolonijām ārpus Latvijas, galvenokārt uz Mordoviju ap 400 km austrumos no Maskavas un uz Permas apgabalu Urālu ziemeļos. Par protesta akcijām (bada streiki, dažādi protesti) sodītos no šīm no metnēm uz laiku pārceļ uz bēdīgi slaveno Vladimiras cietumu Iekškrīevijā, kur arī Gunārs Rode un Viktors Kalniņš pavadījuši daļu no sava soda laika.

Polītiskajiem labošanas darbu kolonijās ik dienas jāstrādā zem klajas debess astoņas stundas, pie kam šīnī laikā nav ieskaitīts transports no kolonijas uz darba vietu un atpakaļ. Pārtika smagam darbam nepietiekoša (ap 1800 kaloriju). Piederīgie drīkst apmeklēt notiesātos tikai divi reizes gadā (ilgstoša tikšanās). Par pārkāpumiem ieslodzītos soda ar astoņiem soda veidiem, no kuŗiem bargākie un visvairāk lietotie ir ievietošana soda izolātorā uz laiku līdz 15 diennaktīm, tiesību zaudēšana saņemt kārtējo sūtījumu vai pienesumu, kā arī kārtējās satikšanās aizliegums. Jāatzīmē, ka Padomju Savienībā tikai nelielu daļu notiesāto tur cietumos, un tur režīms ir smagāks par labošanas darbu koloniju apstākļiem.

Jāaiizrāda, ka arī Latvijā tāpat kā visā Padomju Savie-

nībā dažkārt politiskās prāvās uz KGB ārstu ekspertizes slēdziena pamata apsūdzētos nolemj ieslodzīt uz nenoteiktu laiku *psīchiatriskās slimnīcās*, kaut gan šie cilvēki ir pilnīgi veseli. 1970. g. Sarkankalna trako namā, piemēram, ieslodzīja J. Jachimoviču, kas kopā ar krievu disidentiem bija protestējis pret citādi domājošo vajāšanām, un arī literāti M. Silmali. Pret šādu necilvēcīgu rīcību 1977. g. protestēja starptautiskais psīchiatru kongress.

Ar visu šo spiegošanas un bargo represiju sistēmu KGB nodrošina diktatūras varu un dod tai iespēju valdīt Latvijā.

Padomju Latvija nav sociālistiska valsts

Komunistu propaganda apgalvo, ka šodienas Latvijā esot īstenots sociālisms. Latvija saucas par sociālistisku republiku. Jaunajā konstitūcijā teikts, ka sešdesmit gados esot izveidota „attīstīta sociālistiska sabiedrība” un tā atrodies „ceļā uz komūnismu”.

Patiesībā šiem apgalvojumiem nav pamata. Latvijā, tāpat kā visā Padomju Savienībā, trūkst visu to elementu, kas raksturo sociālismu: Latvijā šodien nav politiskas un nacionālas brīvības, nav sociālas vienlīdzības, nav tautas labklājības, nav brīvu un nozīmīgu arodbiedrību.

Tā sauktā „Latvijas Padomju Sociālistiskā Republika” šodien ir nebrīvības, nacionālas apspiešanas, saimnieciskas izmantošanas un sociālas netaisnības valsts, kam *nav nekā kopīga ar patiesu sociālismu*.

Padomju vēlēšanas ir pseudovēlēšanas, un tā sauktā „padomju demokrātija” ir tikai krievu vadīta komunistu diktatūra. Latvija faktiski nav nekāda suverēna padomju republika, bet gan Krievijas lielvalsts province bez jebkādas reālas autonomijas. Latvijas PSR valsts varas organi, tās konstitūcija un likumi ir visi radīti pēc krievu parauga. Latviešu komunistu tagadējais stāvoklis nav salīdzināms ar P. Stučkas un J. Daniševska laika padomju varas pieciem mēnešiem 1919. g., un viņiem vairs nav nekādas patstāvības. Pēc partijas biedru sastāva LKP vairs *nav latviešu komunistu partija*, tur vairākumā ir krievu un citu nelatviešu komunisti.

Komūnistu solītās vienlīdzības vietā Latvijā tagad pēc krievu parauga izveidojusies *jauna šķiru sabiedrība*, kur vadošais stāvoklis ir bagātai *komūnistu virsšķirai* — partijas un padomju augstajiem birokrātiem, kas saņem lielas algas un bauda visādas privilēģijas. Kamēr strādnieku minimālā alga (1978. g.) bija 70 rubļi mēnesī, tikmēr partijas sekretāru, ministru un citu dižvīru algas un citi ienākumi tuvojas 1000 rubļiem mēnesī.

Strādnieku vairumu, atskaitot nelielu daļu (brigādieři, pirmrindnieki u.c.), smagi izmanto padomju valsts: algas ir zemas, bet preču cenas ļoti augstas un bieži arī to trūkst. Tāpēc dzīves līmenis joprojām pēc padomju varas vairāk nekā trīsdesmit gadiem Latvijā un sešdesmit gadiem Padomju Savienībā ir daudz zemāks nekā rietumvalstīs. Padomju propagandas norādījumi uz lielo bezdarbu saimnieciskās krīzes posmos rietumu pasaulē, kāda Padomju Savienībā neesot, neko nepierāda. Pirmkārt, krīzes ir pārejošas, un, otrkārt, rietumu strādnieka bezdarba pabalsts ir lielāks par Rīgas strādnieku vairuma algām. Runājot marksistu valodā, jāsaka, ka komūnistu pārvaldītā valsts piesavinās latviešu strādnieku ražoto vērtību lielāko daļu un izlieto to krievu imperiālisma, militārisma un policijas aparāta vajadzībām un padomju virsšķiras uzturēšanai.

Arī sociālā nodrošināšana nav sasniegusi ienīsto kapitālistisko un jauktās saimniecības zemju līmeni. Piemēram, Zviedrijā strādnieki ir izcīnījuši piecu nedēļu ilgu gadskārtēju un samaksātu atvaļinājumu, bet „sociālistiskajā” Latvijā atvaļinājuma laiks ir tikai 15 dienas. Daudzinātā bezmaksas ārstniecība patiesībā maksā dārgi: bez „blata” vai laba kukuļa ārstam un medmāsai nopietnu ārstēšanu nevar iegūt. Tas, protams, neattiecas uz partijas dižvīriem, kuņģiem ir savas aptiekas, slimnīcas un atpūtas nami ar izciliem ārstiem un visām vajadzīgajām zālēm, kādas vienkāršais padomju pilsonis nevar saņemt.

Lielās arodbiedrības nav brīvas organizācijas, kas gribētu un spētu aizstāvēt algotā darba spēka intereses. Tām nav nevien streika tiesību, bet tās nevar arī pacelt strādnieku un ierēdņu algas. Arodbiedrības šodienas Latvijā rīko visādas „sociālistiskas” sacensības, lai celtu darba ražību un disciplīnu, t.i., tās ir palīgorganizācijas uzņēmuma vadībai. Latviešu strādniekiem nav šodien līdzlem-

šanas vai noteikšanas tiesības uzņēmuma vadībā, kā tas ir vairākās rietumvalstīs. Latvijas rūpniecībā direktoram ir lielāka vara nekā direktoram rietumvalstīs. Kolektīvie līgumi ir maznozīmīgas lapas, kas strādniekiem un kalpotājiem neko reālu nedod.

Solitā sociālisma vietā Latvijā radīts *valsts kapitālisms* un policijas valsts. Daudzinātā „proletāriskā internacionālisma” vietā mūsu dzimtenē tagad valda krievu koloniālisms un padomju imperiālisms. Neraugoties uz to, ka 1975. g. Padomju Savienības vārdā L. Brežņevs parakstīja Helsinku konferences noslēguma aktu, padomju valdība to nepilda. Latvijā neielaiž nekomunistiskus laikrakstus un žurnālus no ārzemēm, vairākus raidītājus traucē, latviešu lielajam vairumam joprojām nepiešķir atļaujas izbraukt uz ārzemēm. Latviju turpina izolēt no ārzemju idejām un patiesas informācijas par dzīves apstākļiem ārvalstīs.

Šādos viltus sociālisma apstākļos Latvijā briest nemiers un naidis pret nebrīvības režīmu un krievu arvien lielāko uzkundzēšanos.

Latviešu tautā aug simpatijas pret kaimiņu, sevišķi lietuviešu, opozīciju un interese par sadarbību ar krievu demokratiskajiem disidentiem, kas cīnās nevien par savu, bet arī par apspiesto nekrievu tautu brīvību.

Latvijas nākotni šodien ir grūti pareģot, bet, Raiņa vārdiem runājot, tomēr varam teikt:

*Nezin to neviens, kad atnāks laiks,
Mēs tik dzirdam, ka soļi jau dimd.*

Literātūra par Latvijas PSR

1. Trimdas izdevumi

Uldis Ģērmanis

Zili stikli, zaļi ledi. Rīgas piezīmes. Grāmatu Draugs, (Buklinā) 1968.

Brūno Kalniņš

„Kā tiesiski funkcionē diktātūra Latvijā”, *Arhīvs* XI. Melburnā 1971.

„Latvija Brežņeva jaunajā konstitūcijā”, *Brīvība* 1977/6. Stokholmā.

A. Kings

Kas notiek Baltijā. Grāmatu Draugs, (Buklinā) 1974.

A. Landsmanis

Pastāvēt vai iznīkt. Latviešu Nacionālais Fonds, Stokholmā 1975.
Latvija šodien. PBLA izdevums, 1972—1978.

„Latvijas komunistu vēstule ārzemju kompartijām”, *Brīvība* 1972/1. Stokholmā.

Atis Lejiņš

Gorkija iela 11a jeb ceļš atpakaļ uz mājām. Memento, Stokholmā 1976.

Alberts Sābris

Lokanums un spīts. Nekrievu likteņgaitas mūsdienu Maskavijā. Grāmatu Draugs, (Buklinā) 1974.

Ādolfs Šilde

Bez tiesībām un brīvības. Imanta, Kopenhāgenā 1965.

2. Padomju izdevumi

R. Apsītis, L. Birziņa, O. Grīnbergs

Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture (1917—1970). Zvaigzne, Rīgā 1970.

L. Birziņa

Padomju celtniecība. Padomju organizācija un darbība. Liesma, Rīgā 1966.

Demografijas sociālās problēmas Latvijas PSR. Liesma, Rīgā 1977.

G. Kļava, E. Ūdris, A. Tille

Latvijas PSR konstitūcija. Latvijas Valsts izdevniecība, Rīgā 1956.

Latvijas kriminālkodeksa komentāri. Liesma, Rīgā 1965.

Latvijas PSR administratīvi teritoriālais iedalījums. Liesma, Rīgā 1972.

Latvijas PSR AP sēdes. Stenografisks pārskats. Rīgā 1947—1978.

Latvijas PSR Augstākās Padomes deputāti. Liesma, Rīgā 1977.

Latvijas PSR ģeografija. Otrs, papildināts izdevums. Rīgā 1975.

Latvijas PSR konstitūcija (Pamatlikums). Liesma, Rīgā 1972.

Latvijas PSR kriminālkodekss. Liesma, Rīgā 1976.

Latvijas PSR tautas saimniecība 1976. gadā. Liesma, Rīgā 1977.

A. Liede

Latvijas PSR kriminālprocess. Tiesvadības norise krimināllietās. Zinātne, Rīgā 1973.

LKP XXII kongresa materiāli. Liesma, Rīgā 1976.

B. Mežgailis un R. Zvidriņš

Padomju Latvijas iedzīvotāji. Liesma, Rīgā 1973.

D. Millers

„LPSR jaunā konstitūcija”, *Padomju Latvijas komunisti* 1978/4. Rīgā.

Padomju Savienības komunistu partijas statūti. Liesma, Rīgā 1973.

„PSR Savienības un savienoto republiku labošanas darbu likumdošanas pamati”, *Cīņa* 1969/162. Rīgā.

PSRS konstitūcija (Pamatlikums). Rīgā 1977.

1970. gada Vissavienības tautas skaitīšanas rezultāti *Latvijas PSR*. Rīgā 1973.

3. Rietumu izdevumi svešvalodās

Jānis Dreifelds

„Latvian National Demands and Group Consciousness since 1959”, George W. Simonds, ed., *Nationalism in the USSR and Eastern Europe in the Era of Breshnev and Kosygin*. Detroit 1977.

Frederic T. Harved

„Latvia and the Latvians”, Zev Katz, ed., *Handbook of Major Soviet Nationalities*. New York 1975.

Jürgen von Hehn

„Zur Entwicklung der nationalen Verhältnisse in den baltischen Sowjetrepubliken. Die Russifizierungspolitik des Kreml vor allem am Beispiel Lettlands”, *Historisch-politische Hefte der Remke-Gesellschaft* 24. Göttingen 1975.

Bruno Kalniņš

Comment est gouvernée la Lettonie. CISL, Paris 1973.

„Die sowjetische Nationalitätenpolitik im Balticum“, *Acta Baltica* XV. Königstein im Taunus 1975.

„Wie Lettland regiert wird“, *Acta Baltica* XVI. Königstein im Taunus 1976.

„How Latvia is Ruled: the Structure of the Political Apparatus“, *Journal of Baltic Studies*. New York, spring 1977.

Dietrich A. Loeber

„Administration of Culture in Soviet Latvia. Direction of Literature and the Arts in the Mirror of the Written Law“, *Res Baltica*.

Jānis John Peniķis

„Latvian Nationalism“, George W. Simonds, ed., *Nationalism in the USSR and Eastern Europe in the Era of Breshnev and Kosygin*. Detroit 1977.

Jaan Pennar

„Nationalism in the Soviet-Baltics“, E. Goldhagen, ed., *Ethnic Minorities in the Soviet Union*. New York 1968.

Lotar Schultz

„Die Entwicklung des Verfassungsrechts in den baltischen Staaten Estland, Lettland und Litauen seit 1940“, *Jahrbuch des öffentlichen Rechts der Gegenwart* 12, 1963. Hektografēts papildinājums 1973.

The 17 Latvian communist protest letter. Berlin 1972.

V. Stanley Vardys

„Soviet Nationality as Instrument of Political Socialization: the Baltic Case“, A. Sprūdžs & A. Rūsis, ed., *Res Baltica*. Leyden 1968.

„Modernisation and Baltic Nationalism“, *Problems of Communism* XXIV, nr. 5. Washington 1975.

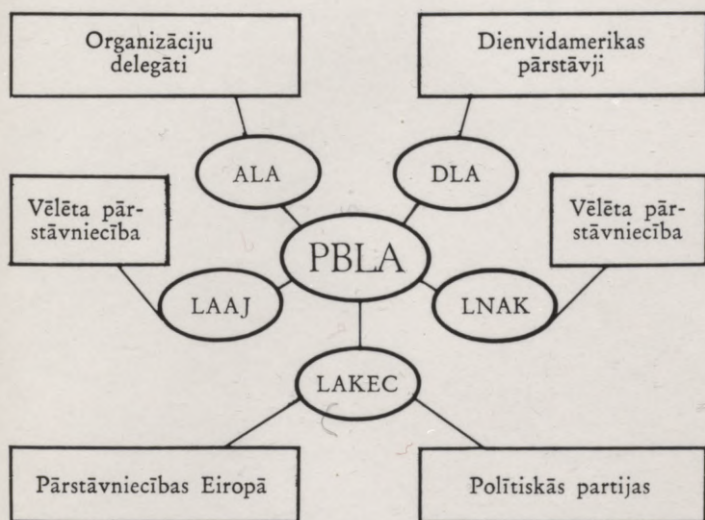
Michael J. Widmer

Nationalism and Communism in Latvia: the Latvian Communist Party under Soviet Rule. Ph. D. dissertation. Harvard University 1969.

Brūno Kalniņš,

mag. iur. (Rīgā) un fil. dr. (Stokholmā), ir viens no Tautas Padomes locekļiem, kas 1918. g. 18. novembrī proklamēja Latvijas neatkarību. Viņš ir bijis Latvijas Satversmes Sapulces un visu četru saeimu deputāts. Trimdā ir Latvijas Sociāldemokratiskās strādnieku partijas priekšsēdis un tās mēnešraksta *Brīvība* redaktors.

Latviešu pārstāvniecības brīvajā pasaulē

I Latviešu globālā pārstāvniecība

PBLA PASAULES BRĪVO LATVIEŠU APVIENĪBA
World Federation of Free Latvians

II Latviešu pārstāvniecības atsevišķos kontinentos

ALA AMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBA
American Latvian Association in the United States, Inc.

LNAK LATVIEŠU NACIONĀLĀ APVIENĪBA KANADĀ
Latvian National Federation in Canada

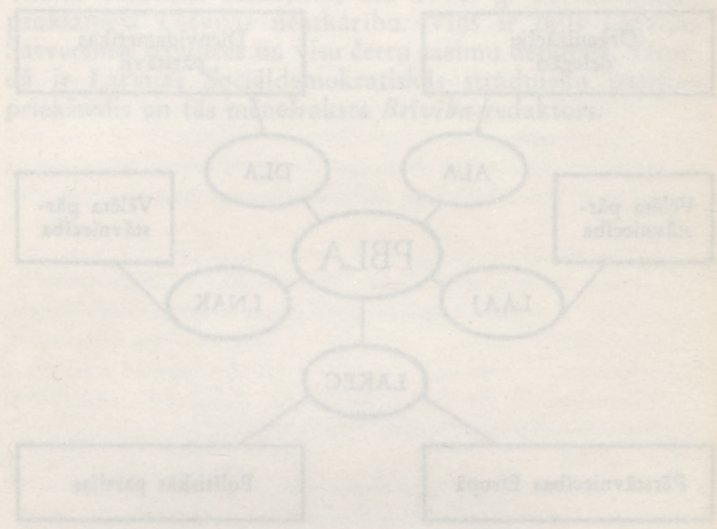
DLA DIENVIDAMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBA
South-American Latvian Association

LAAJ LATVIEŠU APVIENĪBA AUSTRĀLIJĀ UN
JAUNZĒLANDĒ
Latvian Federation in Australia and New Zealand

LAKEC LATVIJAS ATJAUNOŠANAS KOMITEJAS EIROPAS
CENTRS
European Centre for Latvian Freedom

I. IZVAIDĪBAS PĀRSTĀVĪBĀS

Šīs izvaidības pārstāvības ir izveidotas, lai veicinātu latviešu tautas vienotību un veicinātu latviešu tautas labklājību.

II. IZVAIDĪBAS PĀRSTĀVĪBĀS

PBLA PASAULES BRĪVO LATVIEŠU APVIENĪBA
World Federation of Free Latvians

III. IZVAIDĪBAS PĀRSTĀVĪBĀS ATSEVIŠKOS PĀRSTĀVĪBĀS

- ALA AMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBA
American Latvian Association in the United States, Inc.
- LNAK LATVIEŠU NACIONĀLĀ APVIENĪBA KANĀDĀ
Latvian National Federation in Canada
- DIA DĒRVIDAMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBA
South-American Latvian Association
- LAAJ LATVIEŠU APVIENĪBA AUSTRĀLIJĀ UN
JAUNZĒLANDĒ
Latvian Federation in Australia and New Zealand
- LAKEC LATVIEŠU ATJAUNOŠANAS KOMITĒJAS EIROPĀS
CENTRS
European Centre for Latvian Freedom

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0304091958

0.504.5

$\frac{93-3}{L-815}$